

FAGLIG RAPPORT

adam

Internasjonal konferanse
om seksuelle overgrep
mot gutter og menn

THE POWER TO HURT - THE POWER TO HEAL

29.-30. JANUAR 2009

Forord

Kirkens Ressurscenter vil innledningsvis benytte anledningen til å takke Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) for oppdraget med å planlegge og å gjennomføre *The Power to Hurt – The Power to Heal: Internasjonal konferanse om seksuelle overgrep mot gutter og menn*, 29.-30. januar i år. Konferansen var den første i Norden med dette tema, og fokuserte i sin helhet på gutter og menns utsatthet for seksuelle overgrep. Vi er også glad for muligheten til å skrive den foreliggende fagrapporten som vi oppfatter som en oppsummering og en oppfølging av konferansen. Fagrapporten setter en tydelig strek under viktige anliggender som ble fokusert under konferansen. Og den setter et verdig kolon etter konferansen med de ulike anbefalinger og tilrådninger BLD får tilbake.

En spesiell takk til Hilde Marit Knotten for viktige og nyttige innspill i planleggingsfasen. En stor takk til Ragnhild Bendiksby for et stødig følge underveis og engasjert deltagelse på konferansen. En særlig takk til Barne- og likestillingsminister Annikken Huitfeldt for en inspirerende åpning av konferansen og anerkjennende ord til Ressurscenteret og andre aktører i feltet.

Vi ser frem til videre samarbeid med Barne- og likestillingsdepartementet innen et felt med mye skjult menneskelig lidelse og med mange spennende utfordringer.

Oslo 10. juni 2009

Lennart Persson
Prest, knyttet til Adam

Elisabeth Torp
Prest og daglig leder

Faglig rapport fra konferansen "The Power to Hurt, the Power to Heal"

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	5
1.1. Bakgrunn for rapporten.....	5
1.2. Rapportens struktur og innhold.....	5
2. Beskrivelse av konferansen og oppsummering av konferansens innhold	5
2.1. Bakgrunn for konferansen.....	5
2.2. Målgruppe	6
2.3. Målsettinger	6
2.4. Presentasjon av program, foredrag og workshops	7
2.4.1. Konferansens navn og programinnhold.....	7
2.4.2. Plenumsforedrag dag 1.....	7
2.4.3. Program for workshops dag 1.....	8
2.4.4. Plenumsforedrag dag 2.....	8
2.4.5. Program for workshops dag 2.....	9
2.4.6. Panelsamtale.....	10
2.5. Evaluering fra deltakerne	11
3. Tematisk gjennomgang av innholdet	11
3.1. Omfang av utsatte menn og gutter.....	11
3.1.1. Jenter og gutter, kvinner og menn.....	12
3.1.2. Kvinner er overgripere.....	12
3.1.3. Hva vi vet og ikke vet om utsatte gutter og menn	12
3.1.4. Oppsummering.....	13

3.2. Hva er det særegne ved overgrep mot gutter og menn, og hvordan er situasjonen for utsatte menn og gutter i dag?	13
3.2.1. Det som ikke er særegent ved overgrep mot gutter og menn	13
3.2.2. Det som er særegent ved overgrep mot gutter og menn.....	13
3.2.3. Situasjonen i dag for utsatte gutter og menn.....	15
3.2.4. Oppsummering.....	15
3.3. Hvilke hjelpe- og støttetilbud finnes, og hvilke særskilte behov har denne gruppen i forhold til forebygging og oppfølging i hjelpe- og støtteapparatet?	15
3.3.1. Eksisterende hjelpe- og støttetilbud	16
3.3.2. Særskilte behov i gruppen i forhold til forebygging og oppfølging i hjelpe- og støtteapparatet	18
3.3.3. Oppsummering.....	19
3.4. Hvilke tiltak anbefales iverksatt og hvordan gjøre tiltak tilgjengelige for en gruppe som ikke synes så godt?.....	19
3.4.1. Tiltak som anbefales iverksatt.....	19
3.4.2. Å gjøre tiltakene tilgjengelige	23
3.4.3. Oppsummering.....	23
3.5. Utviklingstrekk i kjølvannet av konferansen – hvor peker den hen?	24
4. Enkelte tilrådninger på bakgrunn av konferansen	24
Litteratur og nettressurser.....	26

Vedlegg 1: Program konferansen

Vedlegg 2: Program workshops

Vedlegg 3: Program panel session

Vedlegg 4: Sammenstilling av evalueringsskjemaer

1. Innledning

1.1. Bakgrunn for rapporten

Kirkens Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep arrangerte konferansen *The Power to Hurt – The Power to Heal: Internasjonal konferanse om seksuelle overgrep mot gutter og menn*, 29.-30. januar i år. Konferansen ble finansiert av Barne- og likestillingsdepartementet (BLD), og var den første konferansen i Norden som i sin helhet hadde seksuelle overgrep mot gutter og menn som tema.

I forlengelsen av konferansen, og som en konkret oppfølging, har BLD gitt Kirkens Ressurssenter i oppdrag å lage en faglig rapport.

Oppdraget består dels i å gi en beskrivelse og oppsummering av konferansens innhold, dels i å gi en vurdering av de spørsmål som BLD ønsket å få belyst gjennom konferansen, samt å presentere enkelte tilrådninger på bakgrunn av disse spørsmål.

1.2. Rapportens struktur og innhold

I beskrivelsen av konferansens innhold tar vi utgangspunkt i bakgrunnen for konferansen, konferansens målgruppe, samt hva vi ønsket å oppnå. Denne delen av rapporten vil også inneholde en evaluering av hvordan konferansen svarte til disse utgangspunktene. Før en tematisk gjennomgang kommer så en kortfattet beskrivelse av konferansens programinnhold og foredragsholdere.

Rapportens hovedvekt vil ligge på den tematiske gjennomgangen som skal belyse de spørsmål som BLD har ønsket å få vurdert. Disse blir gjennomgått og blir besvart ut fra en analyse av innholdet i foredrag, workshops og den avsluttende paneldebatten.

Kirkens Ressurssenter støtter tanken om at det er behov for å se nærmere på situasjonen til gutter og menn som har vært utsatte for seksuelle overgrep, hvilke særskilte behov gruppen har, hvilke hjelpe- og støttetiltak som trengs, og hvordan man kan gjøre tilbud tilgjengelige for gruppen. Rapporten vil gi noen anbefalinger om dette med utgangspunkt i hvordan vi ser situasjonen på bakgrunn av konferansen.

2. Beskrivelse av konferansen og oppsummering av konferansens innhold

2.1. Bakgrunn for konferansen

Arbeid i forhold til seksuelle overgrep i Norge har en historie som strekker seg noen tiår tilbake i tid. Arbeidet har hatt som hovedfokus overgrep mot jenter og kvinner, og initiativene har i stor utstrekning kommet fra kvinner som har egen erfaring av å ha vært utsatt for overgrep og krenkelser.

Stiftelsen Kirkens Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep ble etablert i 1996 som et uttrykk for at kirken tar på alvor at overgrep, vold og krenkelser skjer mellom mennesker. Med Ressurssenteret ønsker kirken å bidra til arbeidet med å reparere enkeltmenneskers skader etter overgrep, så vel som å forhindre og forebygge at nye overgrep og krenkelser skjer i kirke og samfunn.

Arbeid i forhold til menn som har vært utsatt for overgrep, og gutter som en egen kategori i forebyggende tiltak, har en betydelig kortere historie. Senteret for Seksuelt Misbrukte Menn

(SSMM) ble opprettet i 1990. Det er det eneste incestsenteret i Norge som bare jobber i forhold til menn. ADAM, som er Kirkens Ressurssenters tilbud for menn, ble lansert høsten 2005 som et svar på de henvendelser Ressurssenteret fikk fra menn. Med ADAM har Ressurssenteret ønsket å sette søkelys på den virkelighet som seksuelle overgrep mot menn representerer i kirke og samfunn.

Seksuelle overgrep mot gutter og menn har så langt fått lite oppmerksomhet i norsk sammenheng, både innen forskning og på alle nivå i støtte- og hjelpetiltak. Overgrepene blir ikke tematisert i samfunnet, og forblir i høy grad usynlige. Disse forhold gjør det vanskelig for den som er utsatt å finne referanser og språk for sin erfaring. Generelt er det slik at den kunnskap som finnes har vært lite synlig, og at mange menn opplever det vanskelig å finne frem til gode hjelpe- og støttetilbud. Det var i møte med disse erfaringene at ideen til å arrangere en konferanse med fokus på overgrep mot gutter og menn vokste frem.

Det var en forutsetning fra planleggingsstadiet at konferansen skulle bidra med internasjonale perspektiver og kompetanse. Norge er forholdsvis langt fremme innenfor feltet seksuelle overgrep, men de norske fagmiljøene er små, og arbeid med overgrep mot gutter og menn er fortsatt nytt og trenger kompetanse fra utenlandske fagpersoner.

2.2. Målgruppe

Målgruppen for konferansen var fagpersoner og andre som arbeider med eller ønsker innsikt i tematikken. Tanken med å gå ut så pass bredt var at konferansen skulle virke samlende og nettverksbyggende.

Det ble rekruttert deltakere til konferansen gjennom våre samarbeidspartnere og kontakter, blant andre FMSO (Felleskap Mot Seksuelle Overgrep), SSMM (Senteret for Seksuelt Misbrukte Menn), Blålys (Landsforeningen for seksuelt misbrukte), RVTS/HSØ (Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging), ressurspersoner innenfor kirkesamfunnene i Norge, Svenska kyrkans arbete mot sexuella övergrepp, og den internasjonale nettverksorganisasjonen Male Survivor. I tillegg ble konferansen annonsert i fagblader og dagspresse. Invitasjoner ble også sendt direkte til relevante støttetilbud og behandlingssteder i Norge.

Konferansen samlet i overkant av 100 deltakere. I planleggingsfasen tok vi sikte på det dobbelte. Når vi allikevel er godt fornøyd er det fordi konferansen samlet en bredt sammensatt tverrfaglig gruppe av fagpersoner, blant andre ansatte ved støtte- og hjelpetiltak, psykologer og terapeuter, ressurspersoner fra kirkelige miljøer, forskere, lærere og politikere. En utfordrende side ved rekrutteringen var at mange faggrupper ikke ser temaet inn i sin sammenheng, og at overgrep mot gutter og menn fortsatt blir oppfattet som et smalt tema. Disse faktorene gjør at dette er et tema som lett blir prioritert bort når man velger hvilke konferanser man skal delta på.

Vi hadde et håp om å få deltakere fra de skandinaviske landene og fra vårt europeiske nettverk. En gruppe av fra Svenska kyrkans kontaktpersonnettverk for overgrepssaker deltok på konferansen. Utover det var det ingen respons fra de europeiske fagmiljøene som ble invitert. Det at konferansen ble gjort kjent internasjonalt er allikevel viktig. Vi ser ikke bort fra at man med bedre kunnskap om informasjonskanaler og et grundigere flernasjonalt forarbeid vil kunne samle en nordisk eller europeisk konferanse ved en senere anledning. Erfaringer i arbeidet med konferansen *The Power to Hurt – The Power To Heal* vil utgjøre et godt utgangspunkt for en slik satsning.

2.3. Målsettinger

Målsettingen med konferansen var å bidra til økt oppmerksomhet rundt feltet, og å bidra til å synliggjøre den kunnskapen som allerede finnes, på forskningssiden og behandlingssiden, i Norge så vel som i internasjonal sammenheng.

Det var også en målsetting å samle forskjellige fagmiljøer til en felles mønstring, og gi et nytt fokus i arbeid med overgrepssutsatte gutter og menn. Ved å synliggjøre kunnskap motvirkes avmakt og usikkerhet hos fagpersoner, og man bidrar til at kunnskap blir brukt og at det bygges nettverk.

Konferansen har vært et stykke nybrottsarbeid, og har lagt grunnlag for videre samarbeid innenfor feltet. Planlegging av konferansen har også innebåret et betydelig nettverksarbeid som kan komme til nytte i andre sammenhenger.

Konferansen er så langt enestående. Betydningen av konferansen som enkelttiltak må ses i sammenheng med hva den kan generere i form av forbedring av situasjonen til overgrepssutsatte gutter og menn. Vi kommer tilbake til oppfølging av konferansen og tilrådninger for videre satsinger i den tematiske gjennomgangen.

2.4. Presentasjon av program, foredrag og workshops

2.4.1. Konferansens navn og programinnhold

Navnet *The Power to Hurt – The Power to Heal* antyder at maktperspektivet var gjennomgående på konferansen. Vi ønsket å belyse menns makt og avmakt i forhold til egen historie, men også den makten samfunnet har. I samfunnets makt ligger også muligheten til å åpne opp, slik at tausheten omkring overgrep mot gutter og menn kan brytes.

Konferansen ble åpnet av Barne- og likestillingsministeren og gikk over to dager. Innholdsmessig var programmet fokusert på temaer knyttet til terapeutiske arbeidsformer, selvhjelpsgrupper, forebyggende arbeid og politisk aktivisme. Arbeidsformen varierte mellom hovedforedrag, workshops og et åpent samlingssted der det var mulig for aktører å være tilgjengelige med posters og informasjon. Den første dagen var en innføring i feltet under overskriften *The Power to Hurt* og med særlig fokus på sentrale problemstillinger knyttet til menn og overgrep. Den andre dagen, med overskriften *The Power to Heal*, ble fokuset rettet mot spørsmålene: Hva kan vi gjøre for å hjelpe? Hva kan vi gjøre for å forhindre overgrep? Temaene ble belyst fra så vel et behandlingsperspektiv som et forebyggingsperspektiv. Konferansen ble avsluttet med en panelsamtale der vi spesielt fokuserte på veien videre og hvilke tiltak som kan være konstruktive for en forbedring av hjelpe- og støtteapparatet.

2.4.2. Plenumsforedrag dag 1

Innledningsforedraget ble holdt av Knut Hermstad, sexolog og rådgiver ved RVTS Midt. Det hadde overskriften *Masculinity, sex and culture*, og handlet om hvordan man kan forstå seksuelle overgrep mot gutter og menn ut fra kulturelle og psykologiske perspektiver, samt bakgrunnen for at slike overgrep skjer. Overgrep blir forstått som voldelige handlinger ut fra den asymmetri som preger overgrepssituasjoner og den skade som offeret blir påført. Maktutøvelsen i overgrepet er ofte et uttrykk for overgriperens maktesløshet i forhold til maskulinitet og kjønnsroller. Overgrep mot barn kan sees som et uttrykk for dårlig utviklede evner til å håndtere intimitet og nære voksenrelasjoner. Skam, sårbarhet og hemmeligholdelse er viktige faktorer i å forstå hvordan overgrep kan skje. På denne bakgrunn er åpenhet og et økt fokus på overgrep mot gutter et nødvendig satsningsområde for fremtiden.

Mike Lew, psykoterapeut ved The Next Step Counseling and Training Center i Boston, fulgte opp innledningsforedraget med en dobbelforelesning med overskriften *Male Sexual Victimization and Recovery: Social and Cultural Challenges*. Lew har en genuin interesse for feltet og stor kunnskap ervervet over lang tid. I sitt foredrag tok han opp hva slag holdninger, reaksjoner og utfordringer man møter i arbeidet med å skape forståelse for dette feltet. Selv om hans daglige virkelighet handler om USA er ikke holdningene til menn som offer og menn/gutter som seksuelt overgrepssutsatte så forskjellig, hvilket gjør at Lew oppleves som

relevant også i europeisk sammenheng. Forelesningen hadde også et forebyggingsperspektiv. Her handler det om å skape forståelse for menn som overgrepsofsatte i et sosiokulturelt perspektiv, og at det i seg selv virker forebyggende.

2.4.3. Program for workshops dag 1

Den resterende delen av programmet var viet parallelle workshops. Torbjørn Herlof Andersen, høyskolelektor på Høyskolen i Gjøvik ledet workshopen *Vulnerable and strong: Men exposed to sexual abuse growing up*. Andersen fokuserte på sosiale og kulturelle faktorer innvirkning på virkelighetsskaping og mestring. Han pekte på viktigheten av at det arbeides for en erkjennelse av overgrep mot gutter og menn som et samfunns- og sosialt problem, i motsetning til et individuelt problem. Et slikt holdningsskapende forandringsarbeid handler om en avmystifisering og alminneliggjøring som kan føre til at menn kan gjenkjenne og formidle sin erfaring.

Kai Stene og Hege Blom fra Prosjekt Oppreisning presenterte sitt arbeid med å få på plass gode oppreisningsordninger i workshopen *Overgrep mot gutter under offentlig omsorg*. Sett i lyset av offentlige granskninger er det grunn til å si at situasjon til gutter i barnehjem, skolehjem, spesialskoler, internater, og gutter i fosterhjem har vært spesielt sårbar. Granskingsrapporter konkluderer med at seksuelle overgrep mot gutter har funnet sted på svært mange barnehjem. Overgrep er begått av ansatte og av andre barn. Totalt sett er det bedre kvalitetssikring i institusjonene i dag. Tilsyn for barn i fosterhjem fungerer imidlertid ikke bedre i dag enn på 60 og 70 tallet. For både institusjoner og fosterhjem gjelder at seksuelle overgrep må forebygges ved åpenhet og bevissthet.

Ingar Nikolaisen Kuoljok tok i sin workshop *Å være nærstående* utgangspunkt i egne erfaringer som pårørende til en sønn som ble utsatt for overgrep av et annet barn. To temaer ble drøftet: Foreldres behov for hjelp til å beskytte barnet og skaffe nødvendig helsehjelp, og det spesielle med overgrep i kollektive og minoritetssamfunn, i dette tilfelle i samisk miljø. Som nærstående trenger man hjelp fra helsetjenesten til å rydde i kaoset og til å minimere skadeomfanget og få tilgang til den videre hjelpen man ønsker. Det varierer om den kompetansen finnes i helsevesenet. Kuoljoks erfaring er at sterke bånd mellom slektsnettverk, overgriper og offer gjør det ekstra vanskelig å stoppe overgrep i et minoritetssamfunn, som f eks det samiske. Det finnes også andre eksempler blant f eks urfolk, utsatt for krenkende behandling, der grensene for hva som er tillatt har blitt flyttet. Det oppstår da behov for tiltak som virker rehabiliterende og bidrar til gjenoppretting av verdighet og omdømme.

Berit Sivertsen Sørvig, psykolog ved Kirkens Ressurssenter og Else Kari Bjerva misjonskonsulent i Normisjon, ledet workshopen *Ikke I vår menighet* – Fokus på forebygging i menighetssammenheng. Workshopen tok utgangspunkt i en film om overgrep i ungdomsarbeid i en menighet. Det man kan lære om overgrep i menighetssammenheng har en overføringsverdi til andre sammenhenger hvor barn og unge tilbys fritidsaktiviteter i regi av organisasjoner, lag og foreninger. Overgriper bruker vennskap og manipulasjon for å lede omgivelsene på andre tanker. Det ender altfor ofte med at overgriper "kjøper" seg ut av situasjonen ved å levne sitt lederoppdrag. Når dette skjer uten rettssak får overgriper ofte nye lederoppdrag i andre sammenhenger. Det kan være vanskelig å avklare og drøfte slike situasjoner internt i en virksomhet hvor det er nære relasjoner. Derfor er det viktig med økt kompetanse på håndtering, for eksempel vurdering av når man bør kontakte noen utenfor virksomheten og gå til anmeldelse.

2.4.4. Plenumsforedrag dag 2

Plenumsdelen av dag to startet med foredraget *Behandling av traumer og dissosiative reaksjoner hos menn* ved Wenche Fjeldstad, psykologspesialist. Fjeldstads spesialkompetanse er innenfor traumebehandling av voksne menn. Hun ga en innføring i strukturell dissosiasjonsteori som utgangspunkt for behandling av traumer relatert til

seksuelle overgrep. Både når det gjelder symptomer og behandling er det store likheter mellom kvinner og menn. Symptomene kan være spiseforstyrrelser, somatiske symptomer, selvskadning, rusmiddelmissbruk, angst, depresjon og følelsesmessig og identitetsmessig ustabilitet. Behandlingen består i stabilisering og symptomreduksjon, behandling av de traumatiske minnene, samt personlighetsintegrasjon og rehabilitering. Når integrasjon er oppnådd er evnen til mentalisering styrket, personen eier sin historie, og kan være i her og nå uten å bli overveldet av fortiden.

Werner Tschan, psykiater i privat praksis og ansatt ved University of Zurich, skulle ha holdt foredraget *Stop abuse by professionals: boys abused when they stay in care*. Han måtte dessverre melde avbud rett før konferansen på grunn av sykdom. Med profesjonelle menes i denne sammenhengen voksne som barn og unge er avhengige av i forskjellige sammenhenger utenfor hjemmet. Når dette foredraget måtte avlyses gjorde det at forebyggingsperspektivet ble noe svekket og at det ble en sterkere fokusering på hjelpetiltak. Mike Lew, som har mye av sin erfaring fra selvhjelpsgruppevirksomhet, erstattet Tschan med et foredrag om arbeid med støttegrupper for utsatte menn. Det ble også gitt ekstra tid til å presentere et engelsk filmprosjekt ved Martyn Sullivan fra det engelske støttesenteret Mankind Counselling. Filmen kartlegger hvilke holdninger folk har til seksuelle overgrep mot gutter og menn.

2.4.5. Program for workshops dag 2

Programmet dag to bød på så vel behandlings- som forebyggingsperspektiver. Mike Lew ledet workshopen, *Sexuality and relationships for male survivors*. Tematikken var knyttet til hvordan man kan jobbe støttende i forhold til overgrepsutsatte, i spørsmål som angår egen seksualitet og parrelasjoner. Dette er et krevende område for mange overgrepsutsatte menn. I de tilfeller hvor overgriper er mann kan den utsatte slite med usikkerhet i forhold til egen seksuell legning. Mange sliter også med nære relasjoner generelt, og trenger hjelp til å fungere godt i parrelasjoner.

Steve Bevan fra Survivors Swindon i England ledet workshopen *Grassroots organising of support groups and how best to facilitate them*. Støttegrupper for overgrepsutsatte menn gir mulighet for å utforske problemer og følelser i trygge omgivelser. Mange menn føler seg isolert og utilstrekkelig, noe som gjør det vanskelig å føle at man har en gyldig plass i verden. En mannsgruppe kan langt på vei fylle behovet for å bearbeide slike følelser og gi rollemodeller til overgrepsutsatte menn. Slike grupper kan også gi hjelp til å forstå og utvikle sin egen maskulinitet. Også fordi mange har behov for å diskutere egen seksuell erfaring er det en fordel at det bare er menn i gruppen. Ved å uttrykke tanker og følelser starter en helingsprosess, som tausheten tidligere har satt en stopper for.

Også Lone Lyager og Palle Jørgensen fra Støttecenter mod incest i Danmark tok opp grupper som arbeidsform. De delte sin erfaring fra arbeid med terapigrupper i en workshop med overskrift *At bestige bjerge - gruppeterapi med seksuelt misbrugte mænd*, og drøftet spesielt terapigruppe som metode for å jobbe med kjønns spesifikke konsekvenser. Dette kan være spørsmål om egen identitet som ordentlig mann, og usikkerhet knyttet til seksuell legning. Behandlingens mål er å utvikle sunne grenser, indre styring og differensiering. Dette handler om å ha en reell opplevelse av å være aktør i sin egen verden, og å ha evne til å opprettholde en følelse av hvem man selv er i relasjon til andre. I terapiarbeidet er det fokus på hvordan mennenes kjønns sosialisering påvirker deres syn på overgrepsopplevelsene, og hvordan kjønns sosialisering kan forverre symptomer og virke hemmende på deres helingsprosess.

Merete Thomassen, prest ved Kirkens Ressurssenter, tok i sin workshop *Teologi som skader - teologi som heler* for seg ulike teologiske maktstrukturer som kan være med å legitimere overgrep. Thomassen fokuserte også på de ulike mulighetene i god og sunn teologi. Viktige teologiske tema som skam, skyld, og gudsbilde berøres. Disse temaene møter man også i

utenom-kirkelige kontekster. Kirken og teologien er med på å tilrettelegge for overgrep gjennom en hierarkisk struktur, og gjennom å gi både gud og presten kjønn. Tradisjonelt har både Gud og presten vært mann. Fordi overgrep skjer i Guds navn eller i en kirkelig ramme, er det viktig å utvikle modeller for helingsarbeid som også omfatter religiøs problematikk.

Politisk aktivisme som måte å arbeide med overgrepssproblematikk hos menn, var overskriften på for en workshop ledet av Trine Skei Grande, stortingsrepresentant Venstre, og Endre Førland, daglig leder SSMM. De tok utgangspunkt i et eksempel på hvordan en overgrepsfortelling ble presentert for politiske miljøer, og hva slags resultat det fikk. I dette konkrete tilfellet ble resultatet en interpellasjon i Stortinget hvor hjelpe- og støtteapparatet for menn som har vært utsatt for seksuelle overgrep som barn ble diskutert. Politikerne ble spesielt utfordret i forhold til å jobbe med egne og storsamfunnets tabu i møte med overgrep. Det å få innblikk i situasjonen til en utsatt berørte og virket motiverende. Det er helt avgjørende at noen orker å sette ord på en problematikk og viser at de brenner for det.

2.4.6. Panelsamtale

Etter de parallelle workshopene fulgte en panelsamtale i plenum med overskriften; *Veien videre*. Panelsamtalen ble ledet av André Oktay Dahl, Stortingsrepresentant Høyre og styremedlem FMSO. De som satt i panelet var Reimunn Førsvoll (Representant for FMSO), Kjell Erik Øie (Statssekretær BLD), Sturla Stålsett (Generalsekretær, Kirkens Bymisjon), Trine Skei Grande (Stortingsrepresentant Venstre), og Mike Lew (foredragsholder på konferansen).

Panelsamtalen tok utgangspunkt i 3 spørsmål

- Hvilke hjelpetiltak er nødvendige for å nå denne gruppen menn?
- Hvordan kan hjelpe- og støtteapparatet forbedres?
- Hvilke forebyggingstiltak er nødvendig for å forhindre overgrep?

Det var mye engasjement i panelet. Deltakerne kom for det meste med generelle innlegg som i stor utstrekning handlet om å øke kunnskapen om overgrepsutsatte menn for å forandre holdninger i samfunnet. Sitat fra samtalen: "Man må skape en situasjon der det ikke lenger er sjokkerende å snakke om overgrep" og "Jeg tror alle må jobbe med å bryte tabuer hver eneste dag".

Det ble også lagt vekt på betydningen av at seksuelle overgrep mot gutter og menn får et ansikt. Samtidig ble det pekt på at det foreligger kunnskap og erfaring fra arbeid med kvinner og barn som også kan brukes i møte med menn. Hindringene ligger ofte hos de som jobber med hjelpe- og støttetilbud. Det må bli like selvsagt å spørre menn om overgrepserfaringer som det er å spørre kvinner.

Det er utfordrende å sørge for at kunnskapsnivået og kompetansen er tilstrekkelig i alle instanser, for eksempel helsesøster, politi og barnevern. Når det gjelder støttesenter bevegelsen, der idealisme og egen livshistorie har vært den motiverende drivkraften, er det viktig å legge til rette for en profesjonalisering. Nettverksbygging og gjensidig respekt for hverandres arbeid er viktig for å få til god samhandling mellom for eksempel det etablerte helsevesenet og incestsentrene.

Utsatte menn består som alle andre grupper av mennesker som er forskjellige. Noen ønsker å snakke med en av samme kjønn, andre foretrekker å snakke med en av motsatt. Utfordringen er å sikre at det finnes tilbud som passer hver enkelt.

Mer kunnskap om overgrep mot gutter og menn er viktig også i forhold til kirkelig sosialt arbeid, for eksempel kunnskap om menn/gutter i prostitusjon, og kunnskap om overgrep koblet til rus.

2.5. Evaluering fra deltakerne

38 evalueringsskjemaer ble levert. Tilbakemeldingene er overveiende positive. Det er også en del konstruktiv kritikk som sier en del om utfordringer knyttet til å arrangere en konferanse for en såpass bred målgruppe, med forskjellig erfarings- og kunnskapsnivå.

Deltakerne var stort sett fornøyde med de praktiske rammene rundt konferansen, og måten konferansen ble gjennomført på. Språket var en utfordring for noen. Det gjelder både balansen mellom å bruke engelsk og norsk, og fagspråk kontra ”vanlig språk”.

Plenumsforedragene fikk gjennomgående god respons. Spesielt gjelder dette Mike Lews foredrag *Male Sexual Victimization and Recovery* og Wenche Fjelstads foredrag *Behandling av traumer og dissosiative reaksjoner hos menn*. Flere deltakere satte også pris på det ekstra foredraget med Mike Lew som ble satt inn i som erstatning for Werner Tschan. Dette foredraget opplevdes som praktisk rettet og matnyttig.

Antallet tilbakemeldinger på workshopene varierer naturlig nok med hvor mange som deltok på dem. Stort sett var de som har svart fornøyd eller middels fornøyd også med workshopene.

Også det å få anledning til å bygge nettverk og etablere kontakter, og det å bli inspirert i møte med andres engasjement og mestringsopplevelser ble løftet frem som positivt.

Generelt kan vi si at foredrag og workshops basert på konkrete eksempler og praktiske fremstillinger har fått mer positiv tilbakemelding enn de som opplevdes som teoretiske. Men ikke heller her er bildet entydig. Noen etterlyser mer ny kunnskap, andre melder at de har lært mye nytt om temaet. Det er sannsynlig at dette avspeiler spredningen i kunnskapsnivå hos deltakerne. Noen etterlyste mer erfaringsutveksling mellom deltakere og å få med større andel av barne- og ungdomspsykiatrien blant deltakerne.

3. Tematisk gjennomgang av innholdet

Den følgende tematiske gjennomgangen tar utgangspunkt i de spørsmål som BLD har ønsket å få spesielt belyst i den faglige rapporten fra konferansen. I gjennomgangen henviser vi i noter til navn på den foredragsholderen som vi har hentet faktaopplysninger og synspunkter fra. Det foreligger ikke skriftlige manuskripter og det kan derfor ikke gjøres mer presise henvisninger.

3.1. Omfang av utsatte menn og gutter.

Minst 5 % av den mannlige befolkningen i Norge er utsatt for seksuelle overgrep.¹ Dette er et høyt tall, men det reelle tallet på utsatte gutter og menn er sannsynligvis mye høyere. I tillegg er et ukjent antall barn og voksne berørt fordi de står i nær relasjon til en utsatt.

De større undersøkelsene som har blitt gjennomført i Norge rapporterer tall på 7-14 %.² Generelt viser de omfangsundersøkelser som finnes forholdsvis store ulikeheter i resultat. Variasjoner i metode, utvalg, svarprosent og definisjon av overgrep gjør at det er vanskelig å få en god sammenligning. Noen undersøkelser kan tyde på at like mange gutter som jenter er utsatt for overgrep.³ Fokuset på gutter som utsettes for overgrep er likevel svært lite, og det er derfor en stor utfordring å beskrive omfanget av dette temaet tilstrekkelig. Vi vet at det

---

¹ Andersen, Førland

² Sæthre, Holte og Jebsen 1986, Statens Institutt for Folkehelse 1994, NOVA undersøkelsen 2007

³ Hermstad

er et stort omfang. Derfor kan også en lav prosentandel brukes som begrunnelse for å styrke innsatsen og mobilisere brett. Et resultat av dette vil være at andelen registrerte overgrep mot gutter og menn øker.

3.1.1. Jenter og gutter, kvinner og menn

De siste tiårene er det gjort et stort og viktig arbeid med å sette søkelys på jenter og kvinner som utsettes for seksuelle overgrep. Mye av dette arbeidet benytter seg av feministisk kjønns teori som understreker kvinners underlegenhet og generelle utsatthet. Dette er avgjørende og viktige perspektiver. Likevel er det en utfordring at vektleggingen av kjønns teoriene ikke i tilstrekkelig grad inkluderer at kvinner er overgripere, og at gutter og menn utsettes for overgrep – både fra kvinner og menn.⁴

Gutter og menn utsettes for seksuelle overgrep. Dette bryter blant annet med tradisjonelle forestillinger om at menn ikke kan være ofre, men er den sterke, aktive og den som tar initiativ til seksuell aktivitet. Denne forståelsen av maskulinitet tjener ikke mennene som utsettes for overgrep, men bidrar til fortielse og hemmeligholdelse. Dette er en medvirkende faktor til at det er vanskelig å gi sikre tall på omfanget av gutter og menn som er utsatt for seksuelle overgrep.

Det arbeidet som er gjort for kvinner og jenter som er utsatt for seksuelle overgrep, trenger ikke å hindre arbeidet med gutter og menn som er utsatt, men kan være en god og viktig inspirasjon, og et grunnlagsarbeid å hente kunnskap og ressurser fra, i arbeidet med å inkludere begge kjønn.

3.1.2. Kvinner er overgripere

SSMM i Oslo rapporterer om at en av tre (32 %) av mennene de er i kontakt med, er utsatt for overgrep av kvinner.⁵ At kvinner forgriper seg på gutter eller menn er derfor ikke et sjeldent unntak, men noe som forekommer forholdsvis ofte. I de fleste tilfeller der kvinner forgriper seg på gutter eller menn, kjenner den utsatte overgriperen. 50 % av de kvinnelige overgriperne forgriper seg på sine egne barn. I disse tilfellene er ettervirkningene av overgrepene ofte svært alvorlig, og relasjonen er mer preget av vold.⁶

3.1.3. Hva vi vet og ikke vet om utsatte gutter og menn

Ennå er det svært store mørketall. Vi vet at mange av de barna som er utsatt for seksuelle overgrep på institusjon eller i fosterhjem, er gutter. Disse overgrepene begås både av voksne og av andre barn.⁷ Gjennom media er vi også kjent med overgrep mot gutter i ulike kirkesamfunn i andre land.

Vi vet ikke tilstrekkelig om hvordan overgrep mot gutter forstås i ungdomsmiljøer, og hvordan overgrep mellom gutter eventuelt kan tolkes inn i en ramme av status og rang. På konferansen ble det løftet frem eksempler fra samisk kultur på at overgrep mellom gutter kan ha denne funksjonen i et minoritetsmiljø.⁸ I miljøer hvor det generelt er mye avmakt kan det gi grunnlag for at det etableres en subkultur, som i noen tilfeller kan gå på å forsere kroppslige grenser. Dette fører til økt risiko for seksuelle overgrep.⁹

---

⁴ Andersen

⁵ Andersen, Førland

⁶ Førland

⁷ Stene

⁸ Kuljoug

⁹ Denne årsakssammenhengen ble belyst av Kuljoug, Lew og Hermstad.

Vi har ikke tilstrekkelig kunnskap om overgrep mot gutter og menn i minoritetsmiljøer. Hvordan situasjonen er i norske minoritetsmiljøer, som for eksempel innvandrermiljøer ble ikke belyst på konferansen.

Vi har heller ikke tilstrekkelig kunnskap om overgrep mot voksne menn i Norge. Vi trenger mer kunnskap for å få et godt bilde av omfanget av seksuelle overgrep mot gutter og menn.

3.1.4. Oppsummering

Omfanget av seksuelle overgrep mot gutter og menn er stort. Vi har noen tall, men de reelle tallene er sannsynligvis mye høyere. Tradisjonelt syn på maskulinitet er en av årsakene til store mørketall. Studier av sammenhenger som institusjoner, fosterhjem og urfolksmiljøer viser at det finnes kulturelle og strukturelle forhold som får betydning for gutter og menns utsatthet.

3.2. Hva er det særegne ved overgrep mot gutter og menn, og hvordan er situasjonen for utsatte menn og gutter i dag?

Seksuelle overgrep skader enkeltindividet. Dette gjelder uansett om den som utsettes er gutt eller jente, mann eller kvinne. Mye av det som gjelder overgrep mot gutter og menn er ikke særegent, men omhandler det samme som hos jenter og kvinner. For å svare på spørsmålet om hva som er særegent ved overgrep mot gutter og menn, kan det derfor være tjenelig å si noe om det særegne og om det som ikke er særegent ved overgrep mot gutter og menn.

3.2.1. Det som ikke er særegent ved overgrep mot gutter og menn

Som allerede antydnet er skadevirkningene av overgrep ikke mindre for gutter og menn enn for jenter og kvinner. To tredeler av barn som er utsatt for overgrep strever med store og ødeleggende senvirkninger av overgrep,¹⁰ og traumatiseringen er den samme både for menn og kvinner som har opplevd overgrep. Kunnskap om traumebehandling er derfor både viktig og nyttig også i forhold til gutter og menn som er utsatt for seksuelle overgrep.

Det er også viktig å være klar over at både sårbarheten, skammen og hemmeligholdet i forbindelse med et overgrep, er like grunnleggende for gutter og menn som jenter og kvinner.¹¹ Overgriperen er i en maktposisjon ovenfor den utsatte som gjør at den utsatte ofte kan ha en opplevelse av å være "styrt" av overgriperen i lang tid – også etter at de konkrete overgrepene har sluttet.¹² Det er denne asymmetrien i relasjonen som utnyttes av overgriperen, og den kan også brukes for å forsøke å holde overgrepene hemmelig. Noen ganger truer også overgriper med motanmeldelse dersom den utsatte forteller hva som har skjedd. Den utsatte kan kjenne på skam over å bli kontrollert på denne måten. Mange utsatte er glad i overgriperen og kjenner på skyld for det som er skjedd. Frykten for å ikke bli trodd og for å bli gjort til en som andre synes synd på er stor. Den utsatte kan også frykte negative og avvisende reaksjoner fra sitt sosiale nettverk og omgivelsene.¹³ Det er derfor ofte en stor utfordring å finne ord og faktisk klare å fortelle om det som er skjedd.

3.2.2. Det som er særegent ved overgrep mot gutter og menn

Selv om så vel skadevirkningene som traumatiseringen ved et overgrep er de samme for begge kjønn, finnes det noen særegne trekk ved tematikken som gjelder for gutter og menn. Først og fremst handler dette om at det å være utsatt for seksuelle overgrep strider mot den

---

¹⁰ Andersen

¹¹ Hermstad

¹² Andresen

¹³ Førland

tradisjonelle mannsrollen.¹⁴ Det å være utsatt for seksuelle overgrep strider imot de sosiale og kulturelle forestillingene knyttet til maskulinitet. Som mann kan det være vanskelig å forstå seg selv som offer, og å fortelle om at noen har tatt makt over en.

En forståelse av maskulinitet som er knyttet til styrke, overlegenhet og kontroll, er ikke saksvarende for å forstå hva som skjer når gutter og menn utsettes for seksuelle overgrep. Dette tradisjonelle synet på maskulinitet er heller et hinder for at gutter og menn skal kunne forstå hva det er som skjer når et annet menneske tar makt og kontroll. Det maskuline fortrinn som handler om menns makt i kultur og samfunn, blir for utsatte gutter og menn et hinder for forståelsen av de erfaringene de lever med. Den utsatte nektes, både av seg selv og andre, muligheten til å være svak og å trenge hjelp.¹⁵

Det er til hinder for både enkeltindivider og samfunnet å se menn som offer for seksuelle overgrep. Offerrollen er kulturelt og sosialt først og fremst knyttet til barn og kvinner. Gutter kan som barn mer logisk ses som offer, men på et tidspunkt i overgangen til voksen mister mannen tilgangen til offerrollen. Det er ikke mulig å tidfeste denne overgangen, men det er mye som kan tyde på at offerkategorien, kulturelt og sosialt, er forbeholdt barn og kvinner. Menn som utsettes for seksuelle overgrep har dermed ikke tilgang på denne posisjonen som offer for et annet menneskes maktbruk.¹⁶ Det å ha tilgang på offerrollen er helt grunnleggende for forståelse og erkjennelse av mannlig utsatthet.

En annen viktig grunn til at menn i liten grad har tilgang på offerrollen er at synlig opphisselse tolkes som at den utsatte ønsker den seksuelle kontakten. Utsatte gutter og menn kan beskrive dette med ord som for eksempel "kroppen sviktet meg". Dette kan gjøre situasjonen uklar for den utsatte og skaper økt skyldfølelse for det som er skjedd.

Anerkjennelsen av å være utsatt er også vanskelig for mange menn når overgriper er kvinne. I den tradisjonelle mannsrollen ligger det også at mannen er den som tar initiativ til seksuell kontakt. Dette kan gjøre det vanskelig for mange menn å tolke uønsket seksuell kontakt med kvinner. Blant yngre gutter kan det også være en generell holdning som innebærer at seksuell kontakt med eldre kvinner gir status. Kvinners overgrep mot menn kan derfor ofte være vanskelig, både å identifisere for den enkelte, og å formidle til omverdenen.¹⁷

Når menn forgriper seg på gutter eller menn, beskrives det som nedverdiggende og ubehagelig.¹⁸ Samtidig formidles det også gjerne en redsel for homoseksualitet fra den som er utsatt for overgrep fra en annen mann. At andre skal betrakte en som homofil er en angst som forsterker frykten for å fortelle om det som er skjedd.¹⁹

Fordi det strider imot tradisjonelle kjønnsforventninger at gutter og menn utsettes for overgrep, ender både enkeltindivider og samfunnet som helhet opp i en kulturelt betinget taushet. Denne tausheten skader den utsatte ytterligere, fordi den opprettholder hemmeligholdelsen som gir overgriper makt og hindrer at den utsatte kan bearbeide sine erfaringer.

Det er først og fremst en øredøvende stillhet knyttet til overgrep mot gutter og menn gjennom historien. De siste årene har temaet imidlertid fått noe oppmerksomhet. Dette økte fokuset har blant annet ledet til denne aktuelle ADAM-konferansen, den første i sitt slag. Et annet

---

¹⁴ Andersen, Hermstad

¹⁵ Andersen

¹⁶ Andersen

¹⁷ Andersen

¹⁸ Stene

¹⁹ Andersen

viktig synlighetsarbeid er prosjektet "Gradert info fra misbrukte gutter og menn", et samarbeid mellom Redd Barna, Forandringsfabrikken og SSMM.

3.2.3. Situasjonen i dag for utsatte gutter og menn

Den store tausheten og mangelen på tematisering er fortsatt beskrivende for situasjonen for utsatte gutter og menn i dag. Det er viktig å se at dette gjelder på så vel et kollektivt nivå som et individnivå, og at tausheten på disse nivåene henger sammen. For den enkelte fører tausheten til at det kan være vanskelig å sette ord på det som har skjedd. Dette forsterkes av at samfunnet ikke tematiserer eller gir redskaper til å forstå de erfaringene som utsatte menn lever med. Tausheten får konsekvenser også på det kollektive nivået og er et samfunnsproblem fordi den hindrer en adekvat og riktig forståelse av seksuelle overgrep mot gutter og menn som et kulturelt og sosialt fenomen.

Hvordan det snakkes om temaet er også viktig. Det finnes en risiko for at overgrep mot gutter og menn blir omtalt som noe veldig spesielt og annerledes. På denne måten blir fortellingene om overgrep mot gutter og menn ikke tilgjengelige for dem som trenger å høre at de ikke er alene med sine erfaringer. Overgrep mot gutter og menn er ikke særtilfeller som rammer den som er veldig annerledes. Overgrep mot gutter og menn rammer slik det rammer jenter og kvinner – i asymmetriske relasjoner og uavhengig av kjønn, sosial status, utdanning etc.

Det er ting som tyder på at gutter og menn som er utsatt for seksuelle overgrep forstår seg selv og sin situasjon med to ulike former for logikk. På den ene siden kan de, gjennom språk og forståelse som de har tilegnet seg i terapi, ved å lese litteratur og deltakelse grupper, uttrykke at de er utsatt for noe som er galt og som de selv ikke er skyld i. På den andre siden kan det være vanskelig for mange menn å fastholde dette språket i møte med de tradisjonelle forståelsene av maskulinitet og mannlighet. Mange utsatte menn har derfor et ambivalent forhold til sin erfaring som får næring av forestillingen om at de som menn burde ha forhindre det som skjedde.²⁰

3.2.4. Oppsummering

Mye av det som gjelder jenter og kvinner som utsettes for seksuelle overgrep, gjelder også gutter og menn. Likevel er det noe om er særegent for gutter og menn. Dette er i første rekke knyttet til at det å være utsatt for et seksuelt overgrep strider imot tradisjonelle forestillinger om mannlighet. Situasjonen for utsatte gutter og menn er i dag derfor preget, først og fremst, av en øredøvende taushet om problemet. Temaet har så vidt begynt å få mer oppmerksomhet, men det er fortsatt svært nytt og "ungt". Det er grunnleggende viktig og helt nødvendig å overkomme den store stillheten om dette problemet. Bare på den måten er det mulig for enkeltindivider og samfunnet som helhet å forebygge og bekjempe overgrep mot gutter og menn.

3.3. Hvilke hjelpe- og støttetilbud finnes, og hvilke særskilte behov har denne gruppen i forhold til forebygging og oppfølging i hjelpe- og støtteapparatet?

For å svare på dette tredje spørsmålet har vi valgt å både bruke den informasjonen som kom frem under konferansen, og innhente kunnskap fra personer og institusjoner som deltok på konferansen, men som ikke hadde egne foredrag eller workshops.

Det bearbeidende og det forebyggende arbeidet har gått hånd i hånd i arbeidet med overgrepssproblematikk i Norge, og man har funnet at helseperspektivet virker forebyggende i

---

²⁰ Andersen

forhold til senskader. Samtidig bidrar et tydelig behandlingstilbud også til en generell synliggjøring av tematikken overgrep mot gutter og de skader som oppstår ved seksuelle overgrep. Økt synliggjøring er god forebygging i forhold til seksuelle overgrep.

3.3.1. Eksisterende hjelpe- og støttetilbud

Med hjelpe- og støttetilbud forstår vi i denne sammenhengen både de tilbud som er organisert gjennom støtte- og ressursentre, og den helsehjelp som er relevant for målgruppen i det ordinære hjelpeapparatet og spesialisthelsetjenesten.

16 av incestsentrene i Norge er medlemmer i Stiftelsen Fellesskap mot seksuelle overgrep (FMSO). Alle sentrene som er medlemmer i FMSO har tilbud for menn som en integrert del av tilbudet. For en drøftning om hvordan dette tilbud blir forstått av brukere og ansatte ved sentrene viser vi til NF-Rapport nr. 2/2009 *Hjelp når livet rakner. Evaluering av incestsentrene og incesttelefonen*. Det varierer hva slags tilbud det er og hvor mange menn som bruker det. Et senter, SSMM i Oslo, har et tilbud som bare er for menn. Aldersgrensen for å bruke tilbudet på SSMM er 18 år. For gutter i alderen 14-17 år finnes tilbud på Støttesenter mot incest i Oslo. Også enkelte av de andre sentrene, (f eks Incestsenteret i Vestfold) har et fokus på ungdom og unge gutter. I FMSO har det vært fokus på å øke andelen mannlige ansatte på sentrene. Det siste året har antallet økt fra 10 til 16. Det diskuteres også hvordan man bedre legger til rette for at menn skal bruke sentrene. Mannsperspektivet finnes med i drøftninger på ledersamlingene og vil også være tema på FMSOs årskonferanse 2009.²¹

ADAM er Kirkens Ressurssenters støtte- og samtaletilbud for menn. Det er drevet av mannlige fagpersoner. ADAM tar imot henvendelser fra hele landet og tilbyr samtale på telefon, individualsamtaler, grupper og andre aktiviteter, samt rådgivning og informasjon knyttet til overgrepssproblematikk. Tilbudene er åpne for alle, uavhengig av tros- og livssyn. ADAM har spesialkompetanse på overgrep i kristne sammenhenger, Det er ikke noen aldersgrense for å bruke tilbudet.

Reform ressurscenter for menn, er et støttetilbud som henvender seg til menn generelt og skal bistå i vanskelige livssituasjoner. Reform har blant annet tilbud om individuelle samtaler og mannsgupper. Seksuelle overgrep mot gutter og menn er i liten grad tema i henvendelsene.²²

Andre tilbud som tidligere bare har vært åpne for kvinner har nå også tilbud for menn. Det gjelder for eksempel DIXI ressurscenter for voldtatte.

Støttetilbudene har forskjellig organisering. Det er også forskjellig tenkning i spørsmål om hvorvidt det skal være egne tilbud for menn, eller om tilbudene skal være åpne for begge kjønn. Bakgrunnen for den diskusjonen er at mange tilbud for overgrepssutsatte har startet som tilbud for kvinner. Fra starten av har det vært en viktig forutsetning at de skulle være trygge steder hvor kvinnene selv kunne definere sin erfaring. De tilbud som helt fra starten har vært tilbud for menn, har ment at også menn har behov for egne miljøer, og at menns situasjon fort blir borte i tilbud som er åpne for begge kjønn.

Ut fra de tilbudene som er nevnt her kan man tegne tre modeller for organisering av tilbud for menn. Modellene kjennetegnes av forskjellig grad av integrering og avstand til tilbud som retter seg til kvinner.

1. Steder hvor tilbudet til menn er helt integrert i virksomheten: Incestsentrene (med unntak for SSMM), Dixi.

²¹ Samtale med Rune Steiro, FMSO, juni 2009, www.ssmm.no og www.sentermotincest.no

²² www.reform.no og samtale med Ulf Rikter-Svendsen, Reform, oktober 2008.

2. Steder hvor tilbud for menn er en egen avskilt del av virksomheten: ADAM/Kirkens Ressurssenter.
3. Steder som bare er åpne for menn: SSMM, Reform.

Vi kommer tilbake til disse modellene senere i rapporten.

Barnehusene er et nytt tilbud for barn som har vært utsatt for vold og seksuelle overgrep. Gjennom barnehusene skal utsatte barn få et mer helhetlig og samordnet tilbud som innefatter avhør, undersøkelse og behandling. Tilbudet er tilgjengelig i alle helseregioner og således landsdekkende. Barnehusene var ikke tema på konferansen, og vi er ikke kjent med om det finnes tall for kjønnsfordeling blant de barn som til nå har brukt tilbudet. Generelt er det viktig at man i et slikt nytt tilbud allerede fra starten får et blikk for det kjønns-spesifikke, og at man har tilstrekkelig kunnskap om seksuelle overgrep mot gutter.

Det ordinære hjelpeapparatet innenfor det offentlige er også et viktig tilbud til gutter og menn som er utsatt for seksuelle overgrep. Dette tilbudet er likt for kvinner og menn, men oppmerksomheten på og kunnskapen om at også gutter og menn utsettes for overgrep kan bli bedre enn den er i dag. Det er viktig at helse- og sosialarbeidere er oppmerksomme på denne problematikken, slik at de kan være sensitive, stille relevante spørsmål og gi adekvat hjelp til gutter og menn som trenger det.²³ Det gjelder også de tilbud som henvender seg spesielt til minoritetsgrupper, som for eksempel Samisk nasjonalt kompetansesenter, psykisk helsevern.²⁴ Tilrettelegging for et bedre helsetilbud for overgrepsutsatte menn må ses som et likestillingsspørsmål.

De som arbeider innenfor det ordinære hjelpeapparatet må ha kunnskap om, og være åpne for at gutter og menn er utsatt for seksuelle overgrep, samt at disse overgrepene begås både av menn og kvinner.²⁵ Dette er nødvendig for at gutter og menn skal kunne klare å bryte tausheten og fortelle om sine overgrepserfaringer.

Det kan se ut som at det er en generell utfordring knyttet til at gutter og menn forholder seg annerledes til hjelpeapparatet enn jenter og kvinner. Dette skaper en utfordring i kommunikasjonen med gutter og menn som er utsatt for overgrep og som henvender seg til det ordinære hjelpeapparatet. Det arbeides nå med menns forhold til egen helse og deres relasjon til helsevesenet. Denne forskningen vil også kunne gi innspill til hvordan gutter og menn som er utsatt for seksuelle overgrep kan få bedre hjelp innenfor det ordinære hjelpeapparatet.²⁶

I de tiltakene som arbeider med barn, som for eksempel barnevernet, er bevisstheten om gutters utsatthet stor, men også her kan den bli bedre. Dette kan eksempelvis skje gjennom at de eksisterende tilsynsordningene ved institusjoner og fosterhjem forbedres og videreutvikles.²⁷

Mange overgrepsutsatte bruker også tilbud innenfor spesialisthelsetjenesten. De senere år har det vært spesielt fokus på traumeterapiens betydning som behandlingstilbud. Gjennom de siste årene har kunnskapen om traumebehandling økt i behandlingssystemet. Dette er god og viktig kunnskap i møte med gutter og menn som er utsatt for seksuelle overgrep.²⁸

---

²³ Andersen

²⁴ Kuljoug

²⁵ Førland

²⁶ Denne forskningen skjer blant annet på senter for likestilling ved Universitetet i Agder. Her driver May-Linda Magnussen med doktorgradsprosjektet *Maskulinitet, arbeid og helse*, om menn og deres forhold til egen helse.

²⁷ Stene

²⁸ Fjelstad

Det finnes flere gode traumetilbud som er åpne for både kvinner og menn. Selv om det ser ut til å være en jevn stigning, blir de i praksis i liten grad brukt av menn. Et tilbud som skiller seg ut er Modum Bads dagtilbud i Oslo, et helt nystartet tilbud som har 17 % mannlige pasienter. Andre steder melder om betydelig lavere antall mannlige pasienter.²⁹ Det kan ha sin grunn i at den som henviser ikke er tilstrekkelig observant på menn med overgrepssproblematikk. Det kan også handle om at få menn lar seg motivere til å søke. I de behandlingstilbud hvor man arbeider i gruppe kan det være vanskelig for menn å få tilbud om plass. Det er gjerne en forutsetning at det blir minimum to eller tre menn for at det skal åpnes for en kjønnsblandet gruppe. Når så få menn blir henvist til traumetilbud er det problematisk fra et likestillingsperspektiv fordi det i praksis gjør tilbudet mindre tilgjengelig for de menn som blir henvist.

3.3.2. Særskilte behov i gruppen i forhold til forebygging og oppfølging i hjelpe- og støtteapparatet

Slik situasjonen er i dag med en situasjon preget av stillhet og taushet, er det først og fremst et skrikende behov for at tausheten brytes.³⁰

Gutter og menn som er utsatt for seksuelle overgrep trenger å bli sett og forstått. Når ikke samfunnet tematiserer de erfaringene disse mennene bærer på, blir både overgrepserfaringene og de som har erfart overgrep usynliggjort. Fordi samfunnets taushet og kulturelle forestillinger om kjønn er en del av problemet for mange gutter og menn, ligger det også i samfunnets makt å være med på å løse problemet. Det er viktig at samfunnet kan komme disse mennene i møte og anerkjenne deres erfaringer. Overgrep mot gutter og menn er ikke noe som kan individualiseres til et problem bare for den som er utsatt, men det er nødvendig å anerkjenne overgrep mot gutter og menn som et problem som angår hele samfunnet.³¹

Ett av de behovene som mange utsatte gutter og menn har, er knyttet til å redefinere forståelsen av maskulinitet. Det er viktig at det å være mann ikke bare blir knyttet til å være sterk, viril og usårlig. Menn er også sårbare og utsettes for både kvinners og andre menns maktmisbruk. Dette innebærer ikke at de utsatte guttene og mennene blir mindre menn.³² Selv om det i enkelte miljøer finnes flere mulig maskuline idealer, viser samtaler med utsatte gutter og menn at den tradisjonelle maskuliniteten sitter dypt.³³ Dette betyr ikke at det er umulig å redefinere mannlighet. Hva det vil si å være mann har forandret seg gjennom tidene og er fortsatt i endring. I denne prosessen er kultur, politikk, forskning og mennesker som arbeider med andre sosiale spørsmål, viktige premissleverandører.³⁴ Alle må ta ansvar for å være med på å redefinere maskuliniteten på en slik måte at den kan romme alt det som faktisk er maskulint – både styrken og sårbarheten.

Slik kvinner har behov for traumebehandling, har også menn som er utsatt for seksuelle overgrep behov for å bearbeide traumer. En alvorlig, men ganske vanlig senvirkning av traumer, er dissosiasjon. Dissosiasjon rammer ulikt, men alltid alvorlig. Det er mulig å

---

²⁹ Dette gjelder blant andre Modum Bad, Betania Malvik og Viken Senter.

³⁰ Andersen, Førland, Hermstad, m. fl. Dette var et gjennomgående og viktig perspektiv som foredragsholdere og andre hadde stort fokus på.

³¹ Andersen

³² Lyager

³³ Andersen, jamfør for eksempel det at mange utsatte gutter og menn blir "tospråklige", med ett språk som anerkjenner overgrepserfaringen, og ett språk (knyttet til det tradisjonelt maskuline) som ikke anerkjenner erfaringene som seksuelle overgrep.

³⁴ Andersen

behandle dissosiasjon og andre skadevirkninger av overgrep.³⁵ Behovet for traumebehandling er like stort for gutter og menn som for jenter og kvinner.³⁶

Det er også viktig med en generell økning av kunnskap og kompetanse innen de eksisterende hjelpe- og støttetilbudene. Hva slags kompetanse, erfaringer, og holdninger som finnes i det profesjonelle hjelpeapparatet er avgjørende.³⁷ Kunnskap hos hjelperne er nødvendig. Både i poliklinisk behandling og ved innleggelse er den mange som kommer med andre symptomer, som for eksempel angst og depresjoner, eller en alvorlig psykosomatisk problematikk, der plagene kan ha sammenheng med overgrepserfaring. I disse tilfelle er det viktig at de profesjonelle hjelperne er åpne for og sensitive overfor problematikk som omhandler seksuelle overgrep – også når den som søker hjelp er en mann.

3.3.3. Oppsummering

Det finnes allerede flere gode hjelpe- og støttetilbud til gutter og menn som er utsatt for seksuelle overgrep. Det er behov for å se nærmere på hvordan de støttetilbud som finnes bedre kan tilrettelegges for målgruppen. I et likestillingsperspektiv er det alvorlig at for eksempel traumetilbud er mindre tilgjengelig for den mannlige del av befolkningen. Det trengs også økt kunnskap og bevissthet hos de profesjonelle hjelpere som møter gutter og menn som er utsatt for overgrep, slik at oppmerksomheten omkring dette teamet blir bedre.

Gutter og menn som er utsatt for seksuelle overgrep trenger at deres erfaringer gjøres gyldige og synlige ved at overgrep mot menn tematiseres og tausheten brytes. Slik kan disse erfaringer legitimeres og det blir mulig både for den enkelte og samfunnet å finne gode måter å forholde seg til tematikken på.

Det er også behov for å redefinere den tradisjonelle forståelsen av maskulinitet. Menn som er utsatt for seksuelle overgrep har også, like mye som kvinner, behov for bearbeiding av traumer.

3.4. Hvilke tiltak anbefales iverksatt og hvordan gjøre tiltak tilgjengelige for en gruppe som ikke synes så godt?

Gutter og menn utsatt for seksuelle overgrep er et nytt felt innen både forskning og behandlingsapparat. De som jobber med tilbud for gruppen utgjør et lite og sårbart fagmiljø. Det er et miljø preget av idealisme som utretter mye, og som trenger støtte og anerkjennelse. En utfordring ligger i at dette nye felt skal inn i et godt etablert fagmiljø som har jobbet primært i forhold til overgrep mot kvinner og barn. I det følgende vil denne rapporten gi noen innspill til det arbeidet som kan gjøres for å styrke feltet for fremtiden.

3.4.1. Tiltak som anbefales iverksatt

Tiltak 1: Holdningskampanje

Konferansen pekte med stor tydelighet på sammenhengen mellom samfunnets taushet og manglende ansikt på overgrepsutsatte gutter og menn. Det er behov for å få plassert overgrep mot gutter og menn som et kulturelt bestemt og sosialt akseptert problem. Det er en del av problemet at dette ikke blir gjort i tilstrekkelig grad.³⁸ Mye av det som kom frem for eksempel i panelsamtalen, handlet om behovet for langsiktig og målrettet arbeid som

---

³⁵ Fjelstad

³⁶ Hermstad

³⁷ Kuljoug

³⁸ Andersen, Kuljoug, Lew, Stene

resulterer i holdningsendring. Det handler om å bryte tabuer ved å alminneliggjøre, og å gi tematikken et ansikt.

På bakgrunn av dette anbefaler Kirkens Ressurssenter at BLD bevilger midler til en holdningskampanje som har som mål å endre samfunnets holdninger til seksuelle overgrep mot gutter og menn. Metoden er å gi økt kunnskap og å synliggjøre tematikken som et samfunnsproblem.

Et overordnet mål er å bidra til å minske stigmatisering og gi makt til den utsatte. Økt oppmerksomhet om, og synliggjøring av menn som offer, gir mulighet for flere seksuelt misbrukte menn å bryte tausheten. For den utsatte kan det innebære at maktesløsheten reduseres. Det vil si at den enkelte ikke lenger sitte fast i avmektighet, men blir handlende i møte med egen fortid og fremtid.³⁹

Konferansen pekte også tydelig på behovet for holdningsskapende arbeid. Det ble gitt noen eksempler på slikt arbeid. Mankind Counselling presenterte et kortfilmprosjekt fra England som har som mål å undersøke og synliggjøre folks holdninger til menn som har vært utsatt for overgrep. Vi foreslår produksjon av slike korte filminnslag til bruk i norsk TV- og kinoreklame, samt i undervisningsopplegg og informasjonsarbeid. Workshopen *Ikke i vår menighet*, som Kirkens Ressurssenter stod bak, handlet om forebyggende og holdningsskapende arbeid i menighetssammenheng. Metodikken her var blant annet å synliggjøre mekanismer som gjør at man overser eller blunder for overgrep. Mye av den kunnskap og metodikk som er bygget opp gjennom forebyggende arbeid, for eksempel på Kirkens Ressurssenter og de mange incest- og støttesentrene, kan brukes inn i en holdningskampanje.

Kampanjen skal foregå i det offentlige rom, og rette seg mot storsamfunnet og minoritets-/subkulturer. Den skal utfordre kategorier og stereotyper ved å anvende kunnskap som finnes på feltet. Utgangspunktet her er: Også gutter og menn blir utsatt for overgrep – dette også skal være et sentrum og en hovedsak.

Synlighet av menn som offer vil true etablerte kjønnskonstruksjoner og tradisjonell forståelse av mannlighet. Dette vil være et viktig bidrag til ny kunnskap inn i mannsforskningen.

2. Møtesteder som samler fagmiljøet

Konferansen *The Power to Hurt – The Power to Heal* var en ny erfaring for alle som jobber med gutter og menn som er utsatt for seksuelle overgrep. Konferansen ble en base for et samlet fagfelt og rommet en mengde ulike perspektiver på den aktuelle tematikken. En slik erfaring er viktig i et lite og sårbart fagfelt med risiko for uønsket konkurranse og utstøting.

På denne bakgrunn ser vi behov for å konsolidere feltet ved hjelp av nettverksbygging og fagutvikling. Jevnlige konferanser om overgrep mot gutter og menn vil være et viktig tiltak for oppdatering og videre utvikling i fagfeltet – både nasjonalt og internasjonalt.⁴⁰ Fagkonferanser om seksuelle overgrep mot gutter og menn har kommet for å bli.

Konferanser av dette slag vil også bidra til å synliggjøre målgruppen og eksisterende tilbud. Økt synlighet er både en støtte for den som er utsatt, og har en forebyggende effekt.

I tillegg til disse større konferanser vil det også være nyttig med mindre møteplasser, som for eksempel et årlig forum for erfaringsutveksling. Vi ser for oss et tverrfaglig forum som samler fagpersoner fra støtte- og hjelpetiltak på tvers av forskjelligheter i organisasjonsform og

---

³⁹ Andersen

⁴⁰ Panelsamtalen

virksomhetstype. En av målsettingene med det tverrfaglige forum vil være å støtte og anerkjenne det unge fagfeltet. Mange av deltakerne på konferansen bekreftet at vi som er engasjert, vi trenger hverandre.

Kirkens Ressurssenter anbefaler at det bevilges midler til å arrangere ytterligere konferanser om seksuelle overgrep mot gutter og menn i 2012 og 2015. Vi anbefaler også at BLD legger til rette for at det kan arrangeres et enklere nasjonalt forum for erfaringsutveksling på området i årene mellom konferansene.

Å konsolidere et fagfelt er et langsiktig arbeid. Derfor er det nødvendig med langsiktighet og forutsigbare rammer.

3. Gjennomgang av lover og forskrifter fra et likestillings- og diskrimineringsperspektiv

Vi har i rapporten beskrevet behov for større oppmerksomhet om at også gutter og menn utsettes for overgrep, og i gitte situasjoner har den samme sårbarhet som kvinner og barn.

I de ca 20 årene som man har fokusert på kvinner og barns utsatthet har man også jobbet strategisk og målrettet med å endre eksisterende, og etablere nye, lover og forskrifter.

Mye av motivasjon til, og hjemlingen av tilbud og tiltak, har vært knyttet til de generelle menneskerettighetene som finnes. Disse har blitt gitt et kjønnsperspektiv, ved at for eksempel kvinner og jenter har blitt nevnt særskilt.

Feltet har med andre ord erfaringer med å bruke kvinner som kjønnskategori for å hjemle nye paragrafer i lovverket og vedtak av forskrifter. Dette har bedret kvinners rettigheter.

Det er et likestillings- og diskrimineringsperspektiv knyttet til gutter og menns utsatthet for overgrep. På denne bakgrunn anbefaler vi en gjennomgang av de lover og forskrifter som er gjeldende, med hensyn til den generelle ivaretagelse av kvinner og menn, gutter og jenter. Hensikten med gjennomgangen er å se på muligheten for at *mann* som kategori nevnes spesielt, for å bedre gutter og menns rettigheter og sikkerhet i forhold til overgrepsspørsmål.

4. Styrke mannsmiljøene / gruppetilbud for menn

Støttende nettverk og fellesskap er viktig for å motvirke at individer opplever å være usynlig og alene med sine erfaringer. Relasjonsskader gjør at mange overgrepsutsatte har problemer med nære relasjoner, derfor er det ekstra viktig for målgruppen at det finnes gode støttende nettverk og fellesskap. En forutsetning for at fellesskap kan oppleves som støttende kan være at kjønnsspesifikke faktorer tas på alvor.

Noe av det som kom tydelig frem på konferansen var at det er store gevinster ved å jobbe med gruppetilbud for menn som rene mannsgrupper. Dette gjelder både terapigrupper⁴¹ og støttegrupper⁴². Dette fordi det å redefinere mannlighet er så sentralt for overgrepsutsatte gutter og menn.

I dag finnes slike tilbud i regi av SSMM og ADAM. Erfaringer fra incestsentrene viser at det er utfordrende å få tilstrekkelig oppslutning til denne typen tilbud i virksomheter som er kvinnedominerte. Noen støttesenter rapporterer også at menn selv foretrekker blandede grupper.⁴³

---

⁴¹ Lyager

⁴² Bevan, Lew

⁴³ NF-Rapport nr. 2/2009 Hjelp når livet rakner

Det er viktig å ta de forskjellige behovene på alvor. Det er brukerne som skal være i fokus. Samtidig griper disse spørsmålene inn i en ideologisk diskusjon om organisasjonsform og ressursfordeling.

Det er behov for mer erfaringsbasert kunnskap om mannsarbeid for overgrepsutsatte. Andelen mannlige fagpersoner innenfor feltet øker. Det finnes også en merkbar større oppmerksomhet på gutter og menn som målgruppe innenfor incestsenterbevegelsen. Til tross for dette finnes det lite erfaring fra arbeid med mannsgrupper og rene mannsmiljøer. En grunn til dette er utfordringer knyttet til at mannsmiljøene skal inn i et godt etablert fagmiljø som hittil har jobbet i forhold til overgrep mot kvinner og barn.

Vi foreslår at BLD går inn for en satsning på å styrke rene mannstilbud der det er ønskelig å få det til. Det er behov for å sikre at maskulinitet blir sett på som noe særegent og viktig i forhold til overgrepserfaring, som det må tas hensyn til. En slik satsning kan gi viktig kunnskap også i forhold til overgripende spørsmål om organisering av mannstilbud innenfor støtte- og ressursentrene.

Metode vil være å sette av prosjektmidler til å styrke og utvikle støtte- og hjelpetilbud for menn, med særlig fokus på mannsgrupper og mannsmiljøer.

Prosjektene skal stimulere til at det lages maler og konsepter som gjøres tilgjengelig på tvers av de ulike tiltakene.

5. Nett-verktøy

Mange av de menn som henvender seg til for eksempel ADAM har funnet informasjon om tilbudet på internett. De forteller også at de søker kunnskap om for eksempel senvirkninger gjennom nettsøk. De bekymringene de bærer på i forhold til skader etter seksuelle overgrep tar de i liten grad opp med helsevesenet. De søker kunnskap men deler ikke erfaringen sin. På bakgrunn av disse erfaringene mener vi det er hensiktsmessig å utvikle nettilbud som kan gi god grunnleggende informasjon, og som kan peke inn mot de hjelpe- og støttetilbud som finnes.

Nettstedet kan fungere som en portal som formidler viktig kunnskap til gutter og menn som har vært utsatt for seksuelle overgrep. Et slikt nettsted kan lages slik at det bygger ned terskelen for å ta kontakt og få hjelp. Selvhjelp på nett kan være en måte å starte en prosess.

Det finnes etter hvert mange steder på nettet hvor overgrepsutsatte kan hente informasjon. FMSO har som målsettingen at deres nettside skal bli en nasjonal portal i forhold til overgrepsproblematikk.⁴⁴ Nettsidene til ADAM, SSMM og Reform har menn som spesiell målgruppe. Det finnes også en god del diskusjonsfora, og andre interaktive funksjoner, hvor brukerne selv kan bygge seg nettverk og utveksle erfaringer. Noen er uformelle møtesteder som for eksempel interessegrupper på Facebook og Gaysir.⁴⁵ Andre er tilrettelagt av en aktør innenfor overgrepsfeltet. Stiftelsen mot incest og seksuelle overgrep i Trondheim har for eksempel et diskusjonsforum knyttet til sin nettside *faenheller.no*. Ved å knytte slike funksjoner til nettstedet kan man få en større nærhet mellom målgruppen og hjelpe- og støttetilbud. Et nettsted hvor brukerne også selv kan være aktive vil styrke muligheten for å nå ut med informasjon. Det kan også gi andre viktig informasjon om hvordan en gruppe ser på sin situasjon.

Det kan synes som om mange menn tilegner seg informasjon ved å søke, finne og forsvinne. Den utsatte mannen kan ha et behov for å holde sin identitet skjult. Kirkens Ressurscenter

---

⁴⁴ FMSOs årsmelding for 2008, www.fmso.no

⁴⁵ Både facebook.com og gaysir.no har egne medlemsgrupper for overgrepsutsatte.

foreslår at BLD bevilger midler til et prosjekt som tar på alvor at menn bruker nettet, og som har et spesielt fokus på gutter og menn som har vært utsatt for seksuelle overgrep. Det bør også være et spesielt fokus på tilrettelegging for personer med nedsatt funksjonsevne, fordi denne gruppen er ekstra utsatt for alle typer av vold og overgrep.

3.4.2. Å gjøre tiltakene tilgjengelige

Det å gjøre tiltakene tilgjengelige handler både om gode informasjonskanaler og et langsiktig holdningsendrende arbeid. Man må være villig til å gjøre tiltakene kjent mange ganger og på mange måter. Av de tiltak som er foreslått i denne rapporten er noen tiltak rettet direkte mot målgruppen, mens andre er rettet mot fagmiljøene og det offentlige rom. Samtidig vil alle tiltakene bidra til økt synliggjøring, og gjøre eksisterende og nye tiltak mer tilgjengelige.

Det er kjent at menn forholder seg annerledes til hjelpetilbud enn det kvinner gjør. For eksempel kommer syke menn ofte senere i kontakt med helsevesenet enn syke kvinner.⁴⁶ Dette gjelder menn generelt, men man ser det samme mønstret når man ser på menn som har vært utsatt for seksuelle overgrep. Alle støtte- og hjelpesentre erfarer at det tar tid å gjøre tiltak tilgjengelige for overgrepsutsatte menn.

Det trengs mer kunnskap om hva det vil si å informere på menns premisser. Her kan en del læres fra andre sammenhenger.⁴⁷

Det er behov for å se nærmere på hvordan man finner gode måter å nå ut til denne gruppen. En informasjonsstrategi for å motvirke usynliggjøring er å snakke til gruppen som om det er en gruppe som synes godt.

Vi har foreslått et tiltak som går på å gjøre informasjon og kunnskap om hjelpe- og støttetilbud lett tilgjengelig på nett. Det bør gjøres på en slik måte at nettstrategien i seg selv er et hjelpe- og støttetilbud. Holdningskampanjen er et annet tiltak som kan være med på å gjøre de eksisterende tilbudene mer tilgjengelige.

3.4.3. Oppsummering

I denne omgang anbefaler Kirkens Ressurscenter at BLD igangsetter følgende tiltak:

- En holdningskampanje som har som mål å endre samfunnets holdninger til seksuelle overgrep mot gutter og menn.
- En serie større fagkonferanser om seksuelle overgrep mot gutter og menn, og et årlig nasjonalt forum for erfaringsutveksling på området.
- Gjennomgang av lover og forskrifter fra et likestillings- og diskrimineringsperspektiv, med henblikk på å bedre gutter og menns rettigheter og sikkerhet i forhold til overgrepsspørsmål.
- Prosjektmidler til å styrke og utvikle støtte- og hjelpetilbud for menn, med særlig fokus på mannsgrupper og mannsmiljøer
- Et godt og samlende internettverktøy for målgruppen som driftes på oppdrag fra BLD.

⁴⁶ May-Linda Magnussen, presentasjon av prosjektet *Maskulinitet, arbeid og helse*.

⁴⁷ For eksempel har Kreftforeningen i flere år arbeidet målrettet i forhold til menn og kreft. Reform bistår Kreftforeningen i dette arbeidet, som blant annet har resultert i annonsekampanje rettet spesielt mot menn og nettstedet www.mennogkreft.no. Et annet prosjekt som har hatt som målsetning å gjøre tilbud tilgjengelige for menn er prosjekt *Adam hvor er du?*, som Familievernkontoret i Egersund avsluttet i 2008. Et prosjekt som vi har henvist til i denne rapporten er forskningsprosjektet *Maskulinitet, arbeid og helse* som er et doktorgradsprosjekt ved senter for likestilling, Universitetet i Agder. Prosjektet skal være avsluttet i 2010, og vil bidra til økt kunnskap om hvordan ulike arbeidskulturer innvirker på menns håndtering av egen helse, og slik kunne gi grunnlag for målretting av helsefremmende tiltak.

3.5. Utviklingstrekk i kjølvannet av konferansen – hvor peker den hen?

Den største utfordringen fremover er knyttet til at vi vet at det er et høyt antall gutter og menn som har vært, og er utsatt for seksuelle overgrep. Som det kom frem på konferansen, finnes det ennå ikke gode tall for dette. Gutter og menn har ikke blitt tatt på alvor som ofre for overgrep, og er en langt på vei usynlig gruppe.⁴⁸ Det er fortsatt behov for ny kunnskap på området. Et positivt utviklingstrekk er at det stadig kommer ny forskning. I Norge kom NOVA-rapporten *Vold og overgrep mot barn og unge* i 2007, hvor også overgrep mellom gutter i ungdomsmiljøer ble tematisert.

Det har allerede vært nevnt at konferansen pekte med stor tydelighet på sammenhengen mellom samfunnets taushet og det at vi mangler ansikt på overgrepsutsatte gutter og menn. Det er behov for å få plassert overgrep mot gutter og menn som et kulturelt bestemt og sosialt akseptert problem. Dette er områder som trenger ekstra oppmerksomhet over noen år.

Konferansen ble avsluttet med å konstatere hvor viktig det er å støtte opp omkring den utsatte slik at flere kan vise ansikt. Samtidig har konferansen i seg selv bidratt til økt synlighet.

En av funksjonene til konferansen var å være en base for å samle fagpersoner og andre aktører som arbeider innenfor feltet. Konferansen rommet mange perspektiver og maktet å holde sammen det forskningsmessige, samtidig som den også rommet de personlige erfaringene. Overgrepsfeltet er et felt med stort ildsjel-engasjement knyttet til brukererfaringer, et engasjement som trenger å bli tatt vare på. Samtidig trenger feltet det vitenskapelige bidraget og den spesialiserte kunnskapen. Å samle det personlige engasjementet og de øvrige fagområdene er sårbart, det krever oppmerksomhet og respekt for hverandre. Men vi tror det er mulig.

En systemrefleksjon er knyttet til at incest- og støttetilbudene, til forskjell fra andre helserelaterte fagfelt, har prioritert egenerfaring som en del av kompetansen. Dette har man sett at byr på både kollegiale og ideologiske utfordringer.

Konferansen tok til orde for et sterkere fokus på mannsmiljøer. Det store antallet mannlige utsatte gjør det nødvendig med egne tiltak for målgruppen. Vi har tidligere i denne rapporten tegnet tre modeller for organisering av tilbud for menn. Modellene kjennetegnes av forskjellig grad av integrering og avstand til tilbud som retter seg til kvinner. Å bygge opp et helt parallelt likeverdig tilbud for menn er ressurskrevende. Det ville også medføre at man mister fordeler med samlokalisering, et større faglig nettverk, og et mer effektivt forebyggende arbeid. Samtidig er vår erfaring at det fortsatt er behov for å utvikle mannsmiljøer innenfor de hjelpe- og støttetilbud som finnes. Dette er et likestillingsspørsmål fordi menn i liten grad kan nyttiggjøre seg tilbud som er ment å skulle være for både kvinner og menn.

4. Enkelte tilrådninger på bakgrunn av konferansen

Vi tilråder at det lages en handlingsplan med utgangspunkt i den foreliggende faglige rapporten. Vi mener handlingsplanen skal ha et tydelig mannsperspektiv. Samtidig skal handlingsplanen romme de ulike modeller for organisering av tilbud til menn; full integrasjon, integrert - men også noe eget, og helt adskilt. Handlingsplanen skal samordne de ressurser

---

⁴⁸ Hermstad

som allerede finnes i feltet, og ta inni seg de tiltak som ligger som anbefalinger i fagrapporten. Det er også viktig å inkludere andre eksisterende og nye tiltak som fremmer åpenhet og akseptasjon av at gutter og menn utsatt for seksuelle overgrep, og som gir kvalifisert hjelp til den aktuelle målgruppen.

Når det gjelder de enkeltstående anbefalingene vi har gitt i denne fagrapporten, vil vi avslutningsvis gjøre rede for hvordan vi tenker at de ulike tiltakene bør videreføres. Vi tillater oss også å antyde hvilke områder vi ser at Ressurssenteret om ønskelig kan bidra i forhold til.

1. Holdningskampanjen; Viktig at den henvender seg fra et mannsmiljø til storsamfunnet. Den samlede kunnskap og forståelse som er utviklet innen de ulike hjelpe- og støttetiltakene er grunnlaget for budskapet. En mulighet er at Reform ressurscenter for menn får i oppdrag å utvikle og gjennomføre holdningskampanjen i samarbeid med eksisterende hjelpe- og støttetiltak. Reform er slik vi ser det godt forankret i generell mannsfering og tenkning rundt maskulinitet og har så langt vi har forstått god erfaring med å fronte mannsperspektiver.
2. Fagkonferanse og tverrfaglig nettverksforum; Nærliggende for oss å tenke at Ressurssenteret får et ansvar for å planlegge og å gjennomføre fagkonferansene. I den forbindelse vil det være naturlig at Ressurssenteret også tar ansvar for å organisere og koordinere det tverrfaglige nettverket som er foreslått. Vi har tidligere drevet et slikt nettverk. Det var behovet for å samle seg på tvers for styrke traumetilbud til mennesker med overgrepserfaring som var utgangspunkt for etablering av et bredt sammensatt nettverk. Generelt ser vi at slike nettverk har en viktig funksjon i at fagpersoner møter hverandre, med stor grad av informasjonsflyt og mulighet for å drøfte felles anliggender på tvers. Vi tror om oss selv at vi vil kunne ha en samlende og koordinerende rolle inn i fagfeltet.
3. Styrking av mannsmiljøene og gruppetilbud for menn; Dette skal ha en regional og lokal forankring og være knyttet til ulike modeller for organisering av tilbud for gutter og menn. Det er ikke uten videre ressurser til nye tiltak innenfor de eksisterende rammene. Derfor tilråder vi at BLD lyser ut prosjektmidler som virksomhetene/organisasjonene kan søke for å etablere konkrete og tilpassede tiltak, som styrker det egne tilbudet til utsatte menn.
4. Nett-verktøy; Trolig det mest særegne når det gjelder forskjell på voksne kvinner og voksne menns måte å tilegne seg kunnskap og oppnå kontakt med andre, også helpere. Det vil imidlertid med tiden bli mer likt mellom kjønnene, fordi gutter og jenter i større grad opererer likt på nettet. Vi er kjent med at det i det nye ressursmateriellet fra Forandringsfabrikken og SSMM, *gradert info fra misbrukte gutter og menn*, inngår et forslag om å etablere nettstedet *utsattmann.no*. Vi er opptatt av at det bør være et felles, bredt og fleksibelt nettsted, der utsatte menn kan henvende seg. På denne bakgrunn tilråder vi at det avklares med SSMM hvordan de vil ta sin ide videre. Samtlige aktører har behov for et nettsted og det vil være mest hensiktsmessig og mer slagkraftig om en kunne samordne et slikt behov.

Litteratur og ressurser

Litteratur:

Andersen, Torbjørn Herlof. *Tause menn: Seksuelle overgrep mot gutter i kristne miljøer*. Oslo: Verbum, 2001.

Fjeldstad, Wenche. "Å finne veien sammen: Terapiprosess og metodevalg i behandling av traumer og dissosiative reaksjoner hos tre menn." I *Dissosiasjon og relasjonstraumer: Integrering av det splittede jeg*. Red. T. Anstorp, K. Benum og M. Jacobsen. Oslo: Universitetsforlaget, 2006.

Gjertsen, Hege og Ann Kristin Eide. *Hjelp når livet rakner: Evaluering av incestsentrene og incesttelefonen*. NF-Rapport nr. 2/2009. Bodø: Nordlandsforskning, 2009.

Gradert info fra misbrukte gutter og menn. Forandringsfabrikken, 2009.

Holmen, Gunnar. *Adam hvor er du?: Sluttrapport prosjektet 2005-2008*. Familievernkontoret i Egersund, 2008.

Lew, Mike. *Leaping upon the mountains: Men proclaiming victory over sexual child abuse*. Boston: Small Wonder Books, 1999.

Lyager, Jette og Lone Lyager. *At bestige bjerge: Gruppeterapi for seksuelt misbrukte mænd*. København: VFC Socialt Udsatte, 2005.

Mossige, Svein og Kari Stefansen (red.): *Vold og overgrep mot barn og unge: En selvrapporderingsstudie blant avgangselever i videregående skole*, NOVA Rapport 20/07. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Sætre, Marianne, Harriet Holter og Ellen Jebsen. *Tvang til seksualitet: En undersøkelse av seksuelle overgrep mot barn*. Otta: Cappelen, 1986.

Tambs, Kristian. *Undersøkelse av seksuelle overgrep mot barn*. Statens Institutt for Folkehelse, Seksjon for epidemiologi, Avdeling for samfunnsmedisin, 1994.

Thomassen, Merete. "Liturgi nedenfra: Om Kirkens Ressurssenters liturgiske praksis." I *Teologi nedenfra: Praktisk kirkelig årbok 2008*. Tromsø: Kirkelig utdanningscenter i nord, 2008.

Årsmelding 2008, Fellesskap mot seksuelle overgrep (FMSO).

Årsmelding 2008, Senteret for seksuelt misbrukte menn (SSMM).

Årsrapport 2008, Reform – ressurscenter for menn.

Årsrapport 2008, Støttesenter mot incest - Oslo (SMI Oslo).

Uavsluttet forskningsprosjekt:

Magnussen, May-Linda. *Maskulinitet, arbeid og helse*. Senter for likestilling ved Universitetet i Agder, prosjektperiode 2007-2010.

Nettsteder:

ADAM støtte- og samtaletilbud for menn: www.kirkens-ressurscenter.no/adam

Betania Malvik: www.betaniamalvik.no

DIXI ressurscenter for voldtatte: www.dixi.no

Facebook: www.facebook.com

Faen heller: www.faenheller.no

Gaysir: www.gaysir.no

Kirkens Ressurscenter: www.kirkens-ressurscenter.no

Kreftforeningen, Menn og kreft: www.mennogkreft.no

Malesurvivor: www.mailsurvivor.org

Mankind Counselling: www.mankindcounselling.org.uk

Modum Bad: www.modum-bad.no

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress: www.nkvts.no

Reform ressurscenter for menn: www.reform.no

Senteret for seksuelt misbrukte menn: www.ssmm.no

Støttecenter mod incest i Danmark: www.incest.dk

Støttesenter mot incest – Oslo: www.sentermotincest.no

Survivors Swindon: www.amsosa.com

Svenska kyrkans arbete mot sexuella övergrepp:
www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=257920

The Next Step Counseling and Training Center: www.nextstepcounseling.org

Utsatt mann: www.utsattmann.no

Viken Senter for psykiatri og sjelesorg: www.vikensenter.no

adam

International Conference
on Male
Sexual Assault

THE POWER TO HURT - THE POWER TO HEAL

Conference Speakers

Mike Lew

M.Ed., Psychotherapist

Werner Tschan

M.D., Psychiatrist

Wenche Fjeldstad

Specialist Clinical psychologist

Knut Hermstad

Dr. Art., Sexologist and chaplain at
Trondheim University Hospital

Parallel workshops

Werner Tschan // Torbjørn
Herlof Andersen // Kai Stene //
Ingar Kuoljok // Berit Sivertsen
Sørvig and Else Kari Bjerva //
Mike Lew // Steve Bevan //
Lone Lyager and Palle
Jørgensen // Merete
Thomassen // Trine Skei
Grande and Endre Førland

Male Sexual assault has so far received little attention in a Norwegian context, both within research and on all levels of health, social and religious care. With this conference, The Church Resource Centre against Violence and Sexual Abuse wishes to contribute to an increased focus on this field

The name The Power to Hurt – The Power to Heal implies that the aspect of power is important to this conference. We wish to put the focus on both the power as well as the lack of power of men over their own history, and also to focus on the power of society. For in society lies also the possibility to open up and break the silence surrounding male sexual assault.

The conference targets professionals, researchers, and others who work with or wish to obtain greater insight into the issues of male sexual assault.

The first day will be an introduction into the fields and theme, with a particular focus on central issues relating to men and assault. Day two will focus on various services and modes of operation.

Welcome to the first conference in Norway with the theme of Male Sexual Abuse!

---

www.kirkens-ressurssenter.no

Organizer:

Stiftelsen Kirkens Ressurssenter
mot vold og seksuelle overgrep

The conference is supported by:

BARNE- OG
LIKESTILLINGSDEPARTEMENTET

Program

Day 1 – Thursday 29th January

- 08.30-09.30 Registration. Coffee and tea
- 09.30-09.45 Opening of the conference - The Minister of Children and Equality Anniken Huitfeldt
- 09.45-10.00 Artistic presentation
- 10.00-10.45 **Masculinity, Sex and Culture**
Knut Hermstad, Dr. Art., sexologist, chaplain at Trondheim University Hospital
- 10.45-11.15 Short break – fruit and information stands
- 11.15-12.00 **Male Sexual Victimization and Recovery: Social and Cultural Challenges**
Mike Lew, M. Ed., Psychotherapist, The Next Step Counselling and Training Center
- 12.00-13.00 Lunch – information stands
- 13.00-13.45 **Male Sexual Victimization and Recovery, cont.**
- 13.45-14.00 Short break – cake and coffee
- 14.00-16.00 Parallel workshops:
1. **Sexual abuse by professionals: How does it happen?**
Werner Tschan, D. M. Psychiatrist and Training Program Director, University of Zurich
  2. **Vulnerable and strong: Men exposed to sexual abuse growing up. A qualitative study of social and cultural factors influencing reality construction and coping.**
Torbjørn Herlof Andersen, Associate Professor, Gjøvik University College, Department of Health and Social Work.
  3. **Overgrep mot gutter under offentlig omsorg (in Norwegian)**
Kai Stene, sosionom og leder for Prosjekt Oppreisning
  4. **Å være nærstående (in Norwegian)**
Ingar Nikolaisen Kuoljok, jurist og nærstående til en overgrepsutsatt
  5. **“Ikke I vår menighet” - Fokus på forebygging i menighetssammenheng (in Norwegian)**
Berit Sivertsen Sørvig, psykolog ved Kirkens Ressurssenter og Else Kari Bjerva misjonskonsulent i Normisjon
- 16.00-16.30 *Mankind Counselling, UK* shows the film 'All These Things...' (15 minutes). *Mankind* asked the general public a series of questions to find out what they thought about male victims of sexual violence. Find out what they were told.
- 19.00 *The Church Resource Centre against Violence and Sexual Abuse* invites you to a reception with tapas, entertainment and information about the activities of the Centre.
Address: Lovisenberggata 7A

Day 2 – Friday 30th January

- 09.15-10.00 **Behandling av traumer og dissosiative reaksjoner hos menn (Norwegian / English translation)**
Wenche Fjeldstad, psykolog, spesialist i klinisk psykologi / specialist clinical psychologist
- 10.00-10.30 Break – fruit and information stands
- 10.30-12.00 **Stop abuse by professionals: Boys abused when they stay in care**
Werner Tschan, D. M. Psychiatrist and Training Program Director, University of Zurich
- 12.00-13.00 Lunch – information stands
- 13.00-14.45 Parallel workshops
1. **Sexuality and relationships for male survivors**
Mike Lew, M. Ed., Psychotherapist, The Next Step Counseling and Training Center
  2. **Grassroots organising of support groups and how best to facilitate them**
Steve Bevan, Survivors Swindon, UK
  3. **At bestige bjerge - gruppeterapi med seksuelt misbrugte mænd (in Danish)**
Lone Lyager og Palle Jørgensen, Støttecenter mod incest i Danmark
  4. **Teologi som skader - teologi som heler (in Norwegian)**
Merete Thomassen, dr. teol., prest ved Kirkens Ressurssenter
  5. **Politisk aktivisme som måte å arbeide med overgrepssproblematikk hos menn (in Norwegian)**
Trine Skei Grande, stortingsrepresentant og Endre Førland, daglig leder SSMM
- 14.45-15.00 Short break – cake and coffee
- 15.00-15.45 **Panel session: Where do we go from here? (Norwegian / English translation)**
- What actions can be taken to prevent assault?
  - What does it take to reach this group of boys and men?
  - How can the helpers improve their offers?
- 15.45-16.00 Concluding of the conference - Elisabeth Torp, leader of The Church Resource Centre against Violence and Sexual Abuse

Conference speakers

Mike Lew, M.Ed., Psychotherapist and a leader at The Next Step Counselling and Training Centre near Boston, Massachusetts USA. He has studied psychological anthropology, and has through his work specialized on problems linked to childhood sexual assault, mainly with male patients.

Lew has lectures at several US universities, amongst them The City College of New York and he is the author of several books such as: *Victims No Longer: The Classic Guide for Men Recovering from Sexual Child Abuse*. He has been a guest at The Oprah Winfrey Show and is known for his commitment to men as a targets for assault beyond the borders of USA.

Dr. Werner Tschan, M.D., A psychiatrist based in Zurich, Switzerland, where he has his own practice. He is a leading expert in issues of violence; Violence at the workplace, stalking, sexualized violence and domestic violence. He has experience with both victims and abusers.

Tschan leads a program for education on sexualized violence at the University of Zurich and lectures around the world. He is the author of the important book *Missbrauchtes Vertrauen - Sexuelle Grenzverletzungen in professionellen Beziehungen* about the crossing of borders within a professional context.

Knut Hermstad, Dr. Art., sexologist specialist, priest and therapist has for years worked with men and women with experience as offenders and as victims of abuse. In 2006 he defended his PhD thesis about men convicted for sexual assault.

Hermstad currently works at the RVTS - Midt (Regional Centre for Violence and Traumatic Stress Studies.)

He is also chaplain at the Tromsø University Hospital. He runs his own private practice as a sexologist, and he is a frequent lecturer at seminars, conferences on sexology, violence and sexual assault.

Wenche Fjeldstad, a specialist clinical psychologist. Based in Oslo with her own practice, she has long experience as a therapist, lecturer and coach. She is one of the founders of The Institute for Active Psychotherapy, works as a counsellor at the Institute's educational programme for professionals in psychotherapy and an internationally accredited Facilitator in EMDR (Eye Movement Desensitisation and Reprocessing),

Fjeldstad co-authors the book *Dissosiasjon og relasjonstraumer* (Universitetsforlaget 2006) and had also contributed to the books *Konsultasjon: Modeller og erfaringer* (Tano 1991) and *Aktiv psykoterapi* (Ad Notam Gyldendal 1996).

WORKSHOPS LEADERS AND OTHER PARTICIPANTS (in Norwegian)

Trine Skei Grande er stortingsrepresentant i familie- og kulturkomiteen og nestleder i partiet Venstre. Hun har bred bakgrunn fra politikken og organisasjonslivet, og har også forelest i sosialfag ved Høgskolen i Levanger.

André Oktay Dahl er stortingsrepresentant for partiet Høyre fra Akershus og sitter i Justiskomiteen. Han er utdannet jurist og er styremedlem i Fellesskap mot seksuelle overgrep (FMSO).

Endre Førland er leder ved Senter for seksuelt misbrukte menn (SSMM), og har vært og er svært sentral i arbeidet for et bedre tilbud til menn utsatt for seksuelle overgrep i Norge. Han er utdannet sykepleier og har tidligere arbeidet blant annet i Fransiskushjelpen.

Steve Bevan er en pioner i arbeidet for menn utsatt for seksuelle overgrep i Storbritannia. Han startet senteret Survivors Swindon, og er blitt en viktig figur i arbeidet for male survivors internasjonalt. Les gjerne mer om arbeidet han driver på hjemmesiden til Survivors Swindon: www.survivorsswindon.com.

Lone Lyager har i en årrekke vært leder ved Støttecenter mod incest i Danmark. Der har hun arbeidet med rådgivning, undervisning og terapi for voksne som har opplevd seksuelle overgrep i barndommen. Hun er medforfatter av boken *At bestige bjerge*, og har utdannelse som sosialarbeider med etterutdannelse i psykoterapi.

Palle Jørgensen er Lyagers kollega ved Støttecenteret. Han er psykolog og har jobbet ved senteret i flere år, og har arbeidet med pårørende så vel som utsatte i forbindelse med overgrep. Han har også skrevet spesialoppgaven "Effekten af gruppeterapi for seksuelt misbrukte mænd".

Kai Stene er leder for Prosjekt Oppreisning, med base i Stavanger. Han er utdannet sosionom og har bred erfaring fra arbeid for mennesker i vanskelige situasjoner. Stene mottok i 2006 Sola kommunes Menneskerettighetspris og i 2007 Barnevernprisen fra Barnevernsambandet i Rogaland for sin innsats for tidligere barnehjemsbarn.

Torbjørn Herlof Andersen har vært med Adam - Kirkens Ressurssenters tilbud til menn - fra den spede start, og skal ha mye av æren for at denne konferansen blir noe av. Han arbeider som førstelektor ved Høgskolen i Gjøvik, og har skrevet sin doktoravhandling om seksuelle overgrep mot gutter og menn. Han er også forfatter av boka *Tause menn* om seksuelle overgrep mot gutter i kristne miljøer.

Berit Sivertsen Sørvig er psykologspesialist ved Kirkens Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep, og har der ansvar for arbeidet med å utvikle senterets psykologfaglige tenkning og praksis. Hun kom til senteret fra stillingen som sjefspsykolog ved Nordlandssykehuset, og har lang erfaring med traumearbeid som terapeut.

Else Kari Bjerva skal ha seminar sammen Berit Sivertsen Sørvig. Hun jobber til daglig som misjonskonsulent i Normisjon og er utdannet adjunkt med fagene kristendom og tysk mellomfag, pedagogikk grunnfag pluss lærerskole. Bjerva er forfatter og medforfatter av bøker om sosialfag, konfirmantarbeid og helsefag, blant annet bokserien *Liv og Helse*.

Merete Thomassen er prest ved Kirkens Ressurssenter. Hun er dr.theol. fra Universitetet i Oslo, med liturgikk og teologisk kjønnsforskning som sine fagfelt. På Ressurssenteret arbeider hun spesielt med å utvikle senterets faglige kompetanse på liturgi og teologi.

Ingar Nikolaisen Kuoljok er lulesame og hjemmehørende i Tysfjord kommune i Nordland. Kuoljok er jurist og har arbeidet innen forvaltning, domstol, rettsforskning og som advokat. Han driver eget advokatkontor og har arbeidet spesielt med urfolks- og menneskerettsspørsmål. De siste årene har han også arbeidet med overgrepssproblematikk.

Thursday 29th

1. **Sexual abuse by professionals: how does it happen? (English)**
Werner Tschan, D. M. Psychiatrist and Training Program Director, University of Zurich

2. **Vulnerable and strong. Men exposed to sexual abuse growing up. A qualitative study of social and cultural factors influencing reality construction and coping. (English)** Torbjørn Herlof Andersen, Associate Professor, Gjøvik University College, Department of Health and Social Work.

Boys and men are subjected to sexual assault, with perpetrators drawn from both sexes. A traditional view of manliness however, stands in the way of men being taken seriously as assault victims. This construction of manliness is a relational phenomenon displayed both in men and women and is embedded in social and cognitive structures and in language. By taking seriously men as assault victims, basic features of the traditional pattern of thinking around gender are challenged.

The workshop discusses the necessity of recognising the victim position as a possibility within an understanding of manliness. As well as being a necessary part of work with boys and men who have been subjected to sexual abuse, the inclusion of the victim dimension will expand and add nuance to the perception of manliness in general. An argument for the involvement of social work in the field is offered based on an understanding of its mandate and responsibility as a profession.

3. **Overgrep mot gutter under offentlig omsorg (Norwegian)**
Kai Stene, sosionom og leder for Prosjekt Oppreisning

Prosjekt Oppreisning er et nasjonalt ressurs- og kompetansesenter for mennesker som har opplevd omsorgssvikt eller overgrep mens de som barn var under offentlig omsorg.

Workshopen vil gi et historisk tilbakeblikk og presentere funn fra granskingsrapporter. Vi vil også ta opp tematikk som: Institusjon – fosterhjem. Er det en forskjell på overgrep mot gutter sett i forhold til jenter? Overgrep av ansatte. Overgrep fra andre barn. Noen mønstre for gutter som har blitt utsatt for overgrep. Konsekvenser av overgrep. Relevans i dag.

4. **Å være nærstående (Norwegian)**
Ingar Nikolaisen Kuoljok, jurist og nærstående til en som har vært utsatt for overgrep
Kuoljok er lulesame og hjemmehørende i Tysfjord kommune i Nordland. Kuoljok. Han har arbeidet spesielt med urfolks- og menneskerettsspørsmål. De siste årene har han også arbeidet med overgrepssproblematikk.

Denne workshopen handler om seksuelle overgrep i urfolkssamfunn og sterkt kollektive samfunn; perspektiver fra en nærstående til en som har blitt utsatt for overgrep.

5. **“Ikke i vår menighet” – Fokus på forebygging i menighetssammenheng (Norwegian)**
Berit Sivertsen Sørvig, psykolog ved Kirkens Ressurssenter / Else Kari Bjerva misjonskonsulent i Normisjon / Tormod Kleiven, avdelingsleder Høyskolen Diakonova
Workshopen vil ha fokus på forebygging i menighetssammenheng, gjennom film, faglig fremlegg og samtale.

Friday 30th

- 1. Sexuality and relationships for male survivors (English)**
Mike Lew, M. Ed., Psychotherapist, The Next Step Counseling and Training Center
- 2. Grassroots organising of support groups and how best to facilitate them (English)**
Steve Bevan, Director, Survivors Swindon, UK
A workshop on setting up and maintaining a male survivors support group, run by Steve Bevan, Director of Survivors Swindon, the UK's longest running support group
Topics will include the pitfalls and benefits of group work and how best to handle difficult clients
- 3. At bestige bjerge - gruppeterapi med seksuelt misbrugte mænd (Danish)**
Lone Lyager og Palle Jørgensen, Støttecenter mod incest i Danmark
Mænd, der har været udsat for seksuelle overgreb som børn, kæmper typisk med et læderet indre mandebillede. Den mandlige kønssocialisering omfatter aspekter såsom handlekraft, styrke og uafhængighed, hvilket gør det svært for manden både at se sig selv som mand og samtidig som offer (magtesløs, erobret og sårbar). Mænd udsættes typisk for 'same-sex-abuse' (overgreb begået af en person af samme køn), hvilket skaber forvirring omkring kønsidentitet. Desuden prægtes de ofte af en stor angst for samfundets stigmatisering - offer i går, krænker i morgen. En myte, der ikke har hold i virkeligheden. Få et indblik i disse kønsspecifikke problematikker og hør om, hvordan de udfoldes og behandles i gruppeterapi for seksuelt misbrugte mænd.
- 4. Teologi som skader - teologi som heler (Norwegian)**
Merete Thomassen, dr.teol., prest ved Kirkens Ressurssenter
Hvordan kan forholdet mellom teologi og overgrep forstås bedre? Kan teologi misbrukes til å legitimere overgrep? Og kan teologi bidra til å hele skadene etter overgrep? Workshopen vil gi innblikk i Kirkens Ressurssenters erfaringer med å aktivt bruke teologi, riter og gudstjenester som en del av en helingsprosess.
- 5. Politisk aktivisme som måte å arbeide med seksuelle overgrep mot gutter og menn (Norwegian)**
Trine Skei Grande stortingsrepresentant og Endre Førland, daglig leder av Senter for Seksuelt misbrukte menn (SSMM)
Å sette seksuelle overgrep mot gutter og menn på den politiske dagsorden er nødvendig men ikke alltid så enkelt. Hva er erfaringene så langt? Når man frem? Hvordan ser utfordringene ut? På denne workshopen presenterer vi det arbeid som har vært gjort av representanter fra brukersteder og politikere i Norge, og åpner for en samtale om hva vi kan lære av erfaringene. Hvordan tenker vi om dette i dag? Hva kan andre som arbeider med seksuelle overgrep bidra med?

You may select one workshop to attend for each day.

Please sign up before Friday 16th January.

Thank you!

Friday 30th January, 15.00-15.45

Panel session: Where do we go from here? (Norwegian / English translation)

- What actions can be taken to prevent assault?
- What does it take to reach this group of boys and men?
- How can the helpers improve their offers?

Chair: André Oktay Dahl, Member of the Norwegian parliament

Panel:

- Reimunn Førsvoll – Board member, *Felleskap mot seksuelle overgrep (FMSSO)*
- Kjell Erik Øye – State Secretary, *The Ministry of Children and Equality*
- Trine Skei Grande - Member of the Norwegian parliament
- Sturla Stålsett – General Secretary *Kirkens Bymisjon i Oslo* (The Church City Mission)
- Mike Lew – Keynote speaker
- Werner Tchan – Keynote speaker

Evaluering

38 besvarelser levert

(med noen variasjoner i avkrysning)

1. Hvor fornøyd er du med foredragene?

Torsdag 29. januar

- Masculinity, Sex and Culture –
Knut Hermstad

**- Male Sexual Victimization and
Recovery: Social and Cultural
Challenges –** Mike Lew

**- Workshop 1: Sexual abuse by
professionals: How does it
happen?** -Werner Tschan

**- Workshop 2: Vulnerable and
strong: Men exposed to sexual
abuse growing up –** Torbjørn H.
Andersen

Meget	Middels	Lite	Kommentarer
8	21	7	Gikk veldig fort. Interessant (3) & "to the point". Hadde vært fint å få kopi. For teoretisk – ble kjedelig og monotont. (2) Vanskelig å høre/forstå engelsken (4) + ustrukturert. Altfor overflatisk. Burde vært på norsk (3) Han greide ikke å få fram budskapet. God innføring i problematikken. Intet nytt – svært unyansert om overgriperer + homofili og overgrep. Behagelig, men lite "kjøtt på beinet" For teoretisk – mistet tråden. Savner liste over de undersøkelser han henviser til.
25	9	1	Interessant, men for utflytende og lite struktur. Levende, han eide stoffet – spennende og lærerikt! (2) Vanskelig fordi jeg ikke er god i engelsk (2) Pratet mest om seg selv. FANTASTISK – han kan det! (2) Godt å høre, men lite nytt og konkret! Veldig bra nærvær! Tydelig og meget faglig dyktig. Behagelig, men lite "kjøtt på beinet" Mye kunnskap; troverdig, rørende og interessant Inspirerende! (2) Vel teoretisk.
-	-	-	
7	8	-	Bra, men utflytende – fikk aldri stoppet. Litt rotete, men metodisk og teoretisk interessant. Hørt mye av det før, men flott lagt fram og engasjerende! Ble litt for generell etter hvert – likte best personlig erfaring. Kjedelig framføring – mye metode og lite om mennene. Traff ikke eget tema.

- Workshop 3: Overgrep mot gutter under offentlig omsorg – Kai Stene

- Workshop 4: Å være nærstående
Ingar Nikolaisen Kuoljok

- Workshop 5: "Ikke i vår menighet" Fokus på forebygging i menighetssammenheng – Berit Sivertsen Sørvig og Else Kari Bjerva

2	4	-	2 fine sanger – ikke bry dere om han som ikke likte det. Grei gjennomgang – hvorfor sang?
2	2	1	Dårlig lyd/støy. Siste del bra! Skulle hatt mer tid til spm og refleksjon - sterke følelser. Skapte en del spørsmål ang forståelse i forhold til kulturen – burde fått større plass i innledning. Vanskelig å stille kritiske spørsmål!
4	3	-	Kjempeflott med video og gruppene etterpå! Veldig god film(2)– fint å dele følelser/reaksjoner etterpå. Alle fikk dele. Veldig nyttig og praktisk diskusjon. Kunne vært mer rettet mot tema; menn som offer.

Fredag 30. januar

- Behandling av traumer og dissosiative reaksjoner hos menn
Wenche Fjeldstad

Mike Lew i stedet for Werner Tschan pga. sykdom

- Workshop 1: Sexuality and relationships for male survivors – Mike Lew

- Workshop 2: Grassrots organising of support groups and how best to facilitate them – Steve Bevan

- Workshop 3: "At bestige bjerge" Gruppeterapi med seksuelt misbructe mænd – Lone Lyager og Palle Jørgensen

Meget	Middels	Lite	Kommentarer
28	10	-	Veldig oversiktlig, informativt og strukturert. Beste foredraget ☺ Spennende og lærerikt! (3) For mange faguttrykk (3) – for hvem blir de brukt? Flott – fikk mye ut av det! Godt gjennomarbeidet presentasjon – ga god oversikt. Burde hatt mer tid. (2) JA! Raskt, effektivt og svært informativt! Opplysende og endelig konkret. Nogot svært med norsken.
9	2	-	Kjempeflott! Mange fine eksempler. Det som ble satt inn i stedet for var svært bra! Litt vanskelig å få meg seg alt. Bra å høre mer detaljert om hans erfaringer. Skulle gjerne hatt enda mer. Praktisk og nyttig. Veldig bra – endelig!
8	-	-	
-	-	-	
10	4	-	Fordel om vi hadde fått utlevert power-point pga. språkproblemer Spennende, engasjerende. (3) Flott med alle eksemplene (2) – godt grasrotspråk. Burde vært pause! (2) Fin beskrivelse av en terapeutisk

- Workshop 4: Teologi som skader, teologi som heler – Merete Thomassen

- Workshop 5: Politisk aktivisme som måte å arbeide med overgrepssproblematikk hos menn

Trine Skei Grande og Endre Førland

			tilnærming. Elendig avslutning i forhold til hva man skal gjøre hvis man ser - her er lovverk sentralt.
4	2	-	Trodde det skulle være mer fagteologisk. Meget bra!
2	-	-	

2. Hva synes du var bra med arrangementet?

Gode foredragsholdere og forskjellig workshops. (3)

God mat, pause og sang. Flott undervisning. Flott samling på kvelden.

Kjekt å være på Kirkens Ressurssenter torsdag kveld – fint sted, god mat og flott program! (4)

Profesjonelt gjennomført! Holdt tider, mat etc. (4)

God ledelse. Fint med musikalske innslag og varme.

Tema, logistikk, tydelighet og kvelden på Ressurssenteret.

God forelesere, god informasjon fra arrangør.

Fokus på temaet er veldig bra.

Flott sted, god oversikt, bra film og flott med treff og de å etablere kontakter.

Fint å bygge netteværk. Lærerikt og bekreftende – ny kunnskap om temaet! (3)

Passelige økter med forelesninger (45 min)

Bevisstgjøring, faglighet, kontakter, personlig engasjement.

At det ble arrangert! (3) Bra å sette på dagsorden!

Mike Lew og mange bra eksempler og praktiske erfaringer.

God paneldebatt.

Inspirerende.

God stemning! (2)

At vi kan kjenne på at ting nytter!

Interessant og lærerikt. (2)

Dere har gjort en kjempejobb!

3. Hva synes du var mindre bra med arrangementet? Hva kunne vært gjort annerledes?

Dumt at det ikke var restaurant å spise i.

Ingen kommentar – synes jevnt over det har vært veldig bra.

Kutte mengde fagspråk, selv om dette er vanskelig for utdannede; vanlig språk inkluderer alle.

Savner åndelig fokus inn i temaene.

Mike Lew var bedre dag 2. Den første dagen minnet mer om et motivasjonsseminar. Hadde forventet mer avstand til temaet og mer om de ulike teoretiske tilnærminger med den tittelen på foredraget!

Dårlig lunsj – ikke mulig å sette seg ned. Hektisk uten sitteplasser. 1 time blir lenge å stå. (4)

Ønsket med teksting på film fredag, men det var en god film og utrolig fint dikt. Gode foredragsholdere: Mike Lew og Wenche Fjelstad.

Flere innlegg på norsk (4).

Lite tid til å kommentere på workshop 3 (At bestige bjerge) fredag.

Når elementære spørsmål stiles av deltakere MÅ andre fagfolk få svare dersom workshopholdere ikke vet (for eksempel. Norsk lo og hjelpeapparat).

Første dag var veldig "rundt" og full av gammel kunnskap og selvfølgeligheter.

Ullent prat og lite konkret, nyttig og ny kunnskap. På dag 2 tok dette seg heldigvis kraftig opp – ellers ville faktisk tid og penger for meg som deltaker være bortkastet.

Bedre annonsering – fikk vite om det i Dagbladet i jula...

Neste gang: mer erfaringsutveksling mellom deltakere og få med større andel av barne- og ungdomspsykiatrien.

Kunne vært med praktisk rettet om hvordan møte overgrepsutsatte menn, ikke bare teorien om hvem de er.

- Kirkens Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep 10.02.2009

